

1976/77:67

Tisdagen den 8 februari

kl. 15.00

§ 1 Justerades protokollet för den 31 januari.

§ 2 Meddelande om val

Herr TALMANNEN:

Jag får meddela att vid morgondagens sammanträde kommer att företas val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

§ 3 Meddelande om sammanträdestider

Herr TALMANNEN:

Sammanträdet i morgon, onsdagen den 9 februari, tar planenligt sin början kl. 10.00. De utskottsbetänkanden som därvid skall företas till avgörande torde inte föranleda några längre debatter.

Onsdagssammanträdena kommer i fortsättningen regelmässigt att börja kl. 10.00, även om debatterna beräknas bli förhållandevis korta.

Med ändring av vad som angivits i den tidigare utdelade preliminära tidsplanen kommer sammanträdet torsdagen den 3 mars att ta sin början kl. 12.00 i stället för kl. 13.00. Vidare ersätts det arbetsplenium, som utsatts till torsdagen den 17 mars kl. 13.00, av ett bordläggningssplenium med början samma dag kl. 14.00 i syfte att bereda utskotten möjligheter att utnyttja dagen för studiebesök, heldagsföredragningar etc.

§ 4 Meddelande om sammanträdesfria veckor under 1977 och 1978

Herr TALMANNEN:

Såsom tidigare meddelats kommer veckan den 21–27 februari 1977 att hållas fri från sammanträden i kammare och utskott. Övriga sammanträdesfria veckor under 1977 och 1978 kommer i enlighet med talman konferensens rekommendationer att förläggas till den 31 oktober–den 6 november 1977, den 20–26 februari 1978 och den 30 oktober–den 5 november 1978.

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

Meddelande om val

*Meddelande om
sammanträdestider*

*Meddelande om
sammanträdesfria
veckor under 1977
och 1978*

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om åtgärder mot
bristen på behöriga
slöjd- och textil-
lärare*

§ 5 Om åtgärder mot bristen på behöriga slöjd- och textillärare

Fru statsrådet MOGÅRD erhöll ordet för att besvara herr *Bladhs* (s) den 20 januari anmälda fråga, 1976/77:208, och anförde:

Herr Bladh har frågat mig om jag har uppmärksammat att det råder brist på slöjd- och textillärare och om jag med anledning härav kommer att utöka utbildningen av berörda lärarkategorier, så att balans erhålls mellan tillgång och efterfrågan på behöriga slöjd- och textillärare.

Regeringen kommer inom kort att framlägga en proposition om utbildning och forskning inom högskolan m. m. I denna behandlas bl. a. antagningen av studerande till slöjd- och textilläraryt utbildning budgetåret 1977/78.

Självfallet följer regeringen utvecklingen på arbetsmarknaden för lärare och kommer att ta de initiativ som erfordras för att öka resp. minska antalet platser i olika utbildningar. För textil- resp. slöjdläraryt utbildningarna tillkommer överväganden om utbildning för behörighet i slöjd och annat ämne enligt riksdagens beslut våren 1975.

Herr BLADH (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Min fråga ställdes på grund av den oro som man visat på fackligt håll, där man konstaterar att allt fler elever inte har tillgång till behöriga lärare. Om man granskar arbetsmarknadsstyrelsens rapport inför höstterminen 1976, finner man att bristen på examinerade lärare ytterligare förvärrats.

Av 289 tillsatta slöjdlärare för höstterminen 1976 saknade 135 utbildning. För höstterminen 1975 anställdes 283, varav 109 var obehöriga. Detta innebar för 1976 att 47 % inte var behöriga, vilket är en ökning med 8 % från höstterminen 1975.

Vad beträffar textillärare tillsattes 450 under läsåret 1976, varav 205 saknade behörighet. För motsvarande tid 1975 anställdes 420, varav 130 saknade behörighet, dvs. en ökning från 30 % till 46 %. I de nämnda fallen gäller det hela tjänster.

60 kandidater intas varje år till slöjdläraryt utbildning, och när det gäller utbildning av textillärare har 96 intagits för 1977–1978. Samtidigt utbildas 30 vävlärare för behörighet till lärartjänst i textilslöjd. Det råder alltså en markant brist på detta område.

Skoldebatten under senare år har i stor utsträckning berört SIA-utredningens betänkande. Man har i detta sammanhang kommit fram till att det är mycket angeläget att de som leder arbetet i vår skola – lärare och andra – behöver en grundlig utbildning. Vi anser väl ändå att den pedagogiska utbildningen är grundläggande för en riktig handledning av eleverna.

Enligt min uppfattning kunde man undvika en hel del oro i skolorna, om de som där leder våra elever hade fått pedagogisk utbildning. Det är kanske inte så vanligt att man från fackligt håll trycker på om att

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om åtgärder mot
bristen på behöriga
slöjd- och textil-
lärare*

fler lärare skall utbildas. Man brukar vilja ha en balans – och en sådan är också angelägen i detta fall – men på det här området råder som jag tidigare konstaterat en bristande tillgång på utbildade lärare. Jag tycker att det ligger en fara i en fortsatt sådan utveckling. Hela SIA-skolans framtid bygger på en stigande tillgång till lärare i de praktisk-estetiska ämnena. Om den nuvarande trenden fortsätter, skulle en markant brist uppstå.

Statsrådet meddelar att man i den kommande propositionen om högskoleutbildningen skall ta hänsyn till behovet på detta område. Jag hoppas verkligen att man gör en grundlig undersökning och försöker att få den balans som eftersträvas. Det är angeläget för skolan och för utbildningsverksamheten i dess helhet. Det är dock särskilt viktigt för elever som skall få sin utbildning i dessa ämnen. Utbildade lärare behöver en pedagogisk grund att stå på för att rätt kunna leda undervisningen.

Jag hoppas alltså att statsrådet tar hänsyn till detta önskemål, så att vi i högskolepropositionen kan få se ett praktiskt resultat i enlighet härmed.

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Regeringen är självfallet angelägen att försöka få en balans mellan tillgång och efterfrågan på lärare inom alla ämnen. Jag är faktiskt glad åt att herr Bladh med sin fråga fäst uppmärksamheten just på bristen på textil- och slöjdlärare. Jag delar herr Bladhs uppfattning att detta är en viktig kategori lärare, inte minst för SIA-skolan. Men detta tillhör faktiskt de många brister i samhället som vi ärvt från den förra regeringen. Bristen är ingalunda ny eller plötsligt uppkommen.

Vi kommer som sagt att ta upp frågan i den kommande propositionen om högskolan, men frågan måste analyseras noggrannare innan vi kan lägga fram förslag som radikalt förbättrar situationen. Bl. a. måste vi se på benägenheten hos ifrågavarande lärarkategorier att ta deltidstjänster och full tjänstledighet. Antalet deltidstjänster för slöjdlärare har ökat med ca 80 under tiden 1973–1975 och för textillärare med ca 50 under samma tid. Frekvensen hel tjänstledighet har för textillärare ökat men har faktiskt minskat något för slöjdlärare.

Den lokala bundenheten är också en faktor att ta med i beräkningen. Det finns i varje fall några behöriga lärare, främst bland textillärarna, som på grund av sådan bundenhet inte kan få tjänst. I fråga om slöjd- och textilläro-utbildningarna tillkommer också, som herr Bladh säkerligen vet, att vi inom regeringen f. n. prövar frågan om en försöksverksamhet med utbildning av lärare i slöjd i kombination med annat ämne. En sådan försöksverksamhet kan ändra förutsättningarna för lärarutbildningens dimensionering.

Jag vill än en gång försäkra herr Bladh att jag med mycket stort intresse följer just den här frågan.

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om tillämpnings-
föreskrifter till
byggnadsnormer
avsedda att
underlätta de
rörelsehindrades
situation*

Herr BLADH (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för den som jag tycker positiva trenden i svaret. Om den nuvarande situationen är ett arv från tidigare, bästa fru statsråd, låt oss då se till att det blir en bättre fortsättning. Jag vill dock påpeka att en ny situation inträffat inom skolvärlden, inte minst med anledning av tillkomsten av delpensionerna. Vi vet vad detta kan innebära. Skall man följa SIA:s intentioner kommer det också att behövs många fler lärare i praktisk-estetiska ämnen, inte minst slöjd- och textillärare.

Vi väntar oss också mycket av den försöksverksamhet med utbildning av tvåämneslärare som skall komma. Även den kan kanske medföra en förbättrad trend. Men jag tror inte att den innebär att vi kommer att behöva färre lärare av den nuvarande typen.

Låt mig sammanfattningsvis tyda statsrådets svar så att hon med uppmärksamhet följer dessa frågor. Jag tycker att man kunde skönja ett besked om att en utökning av utbildningen skulle kunna föreslås i en kommande proposition. Jag hoppas att så blir fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Meddelande om interpellationssvar

1976/77:74 om lantmäteritaxan

1976/77:81 om en undersökning beträffande de äldres boende

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Jag avser att besvara herr Rydén's interpellation om lantmäteritaxan den 8 mars. Samma dag avser jag att besvara fru Lewén-Eliassons interpellation om en undersökning beträffande de äldres boende.

§ 7 Om tillämpningsföreskrifter till byggnadsnormer avsedda att underlätta de rörelsehindrades situation

Fru bostadsministern OLSSON erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) den 25 januari anmälda fråga, 1976/77:216, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson har frågat mig dels när tillämpningsföreskrifterna till 42 a § i byggnadsstadgan kommer att utfärdas, dels om representanter för handikapporganisationerna får vara med då dessa utformas.

Ändringen av 42 a § träder i kraft den 1 juli 1977. Planverket kom redan den 23 oktober 1975 in till regeringen med förslag till tillämpningsbestämmelser till de delar av denna paragraf som rör bostäder. Förslaget skickades ut på en omfattande remiss till bl. a. handikapporga-

nisationerna, som också uppvaktade bostadsdepartementet i frågan. Med utgångspunkt i remissvaren utarbetade planverket ett reviderat förslag. Den 26 augusti 1976 hemställde planverket om fastställelse av detta förslag till tillämpningsföreskrifter.

Planverkets förslag fastställdes av regeringen den 16 september 1976. Regeringen bemyndigade samtidigt verket att utfärda råd och anvisningar i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. Dessa föreskrifter med tillhörande råd och anvisningar finns publicerade i skriften "Aktuellt från planverket". Det är det vanliga sättet att offentliggöra nya tillämpningsbestämmelser i avvaktan på att nya supplement till byggnormen trycks.

De tillämpningsföreskrifter som jag nu har talat om gäller enbart för helt nya byggnader. Särskilda undantagsregler gäller för vissa åtgärder vid ombyggnad. Förslag till sådana undantagsregler rörande handikappanpassning vid ombyggnad föreligger ännu inte. Planverket räknar dock med att kunna lägga fram ett förslag inom kort. Förslaget kommer att remitteras till bl. a. handikapporganisationerna. Frågan om fastställelse kommer sannolikt att tas upp innan lagen träder i kraft. Intill dess gäller de redan fastställda tillämpningsföreskrifterna med de undantag som byggnadsnämnderna kan medge med stöd av 48 a § i byggnadsstadgan.

Slutligen vill jag också understryka att planverket enligt vad jag erfarit har kontakt med handikapporganisationerna medan bestämmelserna utarbetas.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag uttalar min tillfredsställelse med det lämnade svaret. Det kan dock ge anledning till några reflexioner.

Informationen om att tillämpningsföreskrifter är meddelade har tydligen inte nått ut, för jag har ställt min fråga efter kontakt som jag haft med handikapporganisationer, vilka har uttalat sin förvåning över att tillämpningsföreskrifterna till byggnadsstadgans 42 a § inte är utfärdade. Av det lämnade svaret framgår klart och tydligt att tillämpningsföreskrifter är utfärdade. Därmed är jag nöjd.

Jag vill gärna deklarerat att de handikappade förväntar sig att tillämpningsföreskrifterna till den nya byggnadsstadgan formuleras på ett sådant sätt att de motsvarar lagstiftarens intentioner, nämligen att offentliga lokaler i skäligen omfattning utformas så, att de handikappades möjligheter att utnyttja dessa lokaler förbättras – eller med andra ord att offentliga lokaler byggs med sikte på att de skall bli handikappinriktade.

Av svaret framgår att handikapporganisationerna haft möjligheter och också begagnat sig av de möjligheterna att vara med och utforma de kommande tillämpningsföreskrifterna. Detta innebär väl en viss garanti för att 42 a § byggnadsstadgan är ett steg på vägen mot ett samhälle utformat för alla, även för de handikappade.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

Om tillämpningsföreskrifter till byggnadsnormer avsedda att underlätta de rörelsehindrades situation

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om delpension för
skogsarbetare*

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Jonassons (c) den 13 januari anmälda interpellation, 1976/77:72, och anförde:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om jag är beredd att snabbt vidta åtgärder för att ansökningar om delpension från skogsarbetare som önskar arbeta vår, sommar och höst skall kunna beviljas.

Den nya lag om delpensionsförsäkring som trädde i kraft den 1 juli 1976 ger möjlighet för arbetstagare i åldern 60 till 65 år att trappa ner sin arbetsinsats genom att övergå till deltidarbete i kombination med delpension. Delpension kan utgå till anställd som har minskat sitt arbete med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka och som efter minskningen har deltidarbete med i genomsnitt minst 17 timmar per arbetsvecka.

Det har inte varit möjligt att vid beslutet om den nya lagen ange lösningar för alla de skiftande förhållanden som kan förekomma och som kan växla mellan olika branscher på arbetsmarknaden. Det ankommer på riksförsäkringsverket att, efter samråd med den centrala pensionsdelegationen som är knuten till verket, meddela närmare föreskrifter för tillämpningen av lagen. I delegationen ingår företrädare för arbetsmarknadens parter.

När det gäller frågan om hur deltidarbetet skall förläggas för att det skall grunda rätt till delpension har riksförsäkringsverket föreskrivit att arbetet skall anordnas så att arbetstagaren utför något sådant arbete åtminstone varannan månad. Undantag från denna regel får medges när det är motiverat av särskilda arbetsförhållanden i det enskilda fallet.

Frågan om när en sådan undantagssituation föreligger får avgöras i varje enskilt ärende. Sådana delpensionsärenden prövas i första instans av försäkringskassans pensionsdelegation, som då består av bl. a. ledamöter med erfarenhet av arbetsmarknadsförhållanden. Pensionsdelegationens beslut kan överklagas hos riksförsäkringsverket och slutligen hos försäkringsdomstolen. Riksförsäkringsverkets besväravdelning har helt nyligen avgjort ett antal ärenden, där det är fråga om undantag från huvudregeln om deltidarbetets förläggning för skogsarbetare. Besluten har ännu inte vunnit laga kraft. Med hänsyn härtill är några åtgärder från min sida i denna fråga f. n. inte aktuella.

Avslutningsvis vill jag säga att det ligger i sakens natur att den praktiska tillämpningen av en så omfattande reform som det här är fråga om kan motivera justeringar i regelsystemet. Riksförsäkringsverket har också i juni 1975 fått i uppdrag att med biträde av den centrala pensionsdelegationen noga följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen och därvid föreslå sådana justeringar i lagstiftningen som kan visa sig behövas. Enligt vad jag har inhämtat kommer riksförsäkringsverket att redovisa detta uppdrag till regeringen under hösten 1977.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Jag finner svaret positivt.

Lagen om delpension har varit i kraft ett drygt halvår. Och för många har den varit bra. Enligt min uppfattning måste det vara ett intresse för alla parter att förlägga arbetstiden så att den passar arbetstagaren och dessutom så att arbetsinsatsen blir meningsfull.

En kall och snörik vinter är inte den bästa att arbeta i för äldre människor med vissa handikapp. Det gäller särskilt de äldre skogsarbetarna. För dessa skulle det vara en stor fördel att få göra ett uppehåll i arbetet under den hårdaste vintern. I stället skulle de få arbeta i fatt när våren kommer. Möjligheterna att ordna lämpligt arbete åt delpensionärer kan variera. De tyngsta jobben är inte så lätta att klara av. Passande uppgifter för den äldre skogsarbetskraften måste ändå vara skogsvårdande arbeten – frösådd, skogsplantering, röjning och gallring – men dem kan man inte utföra i kyla och djup snö.

Socialministern redogör för bestämmelserna för delpension, och där efter tillägger han:

”När det gäller frågan om hur deltidsarbetet skall förläggas för att det skall grunda rätt till delpension har riksförsäkringsverket föreskrivit att arbetet skall anordnas så att arbetstagaren utför något sådant arbete åtminstone varannan månad. Undantag från denna regel får medges när det är motiverat av särskilda arbetsförhållanden i det enskilda fallet.”

Dispensmöjlighet finns alltså, och den bör enligt min mening vara tillämplig på skogens folk.

Det är att hoppas att vederbörande verkligen tar hänsyn till den sökandes önskemål när goda skäl föreligger. Stelbenta bestämmelser får inte hindra vad som är praktiskt, sunt och bra för alla parter.

Socialministern avvaktar nu. Han pekar på att riksförsäkringsverket har fått i uppdrag att följa utvecklingen och nämner att här kan bli nödvändigt att föreslå vissa justeringar och att förslag i så fall skall komma under hösten 1977.

Jag vädjar till socialministern att han noga följer utvecklingen i de här frågorna för att få ett system som passar både människorna och produktionen. Vi talar så mycket om samråd i olika sammanhang, och här är väl ändå ett område där den anställde och företagaren bör kunna samråda för att därmed lösa problemen på ett förnuftigt sätt.

Till sist vill jag poängtera att jag inte är ute efter att riva sönder något regelsystem. Vad jag vill är att dispens skall kunna erhållas när det löser praktiska problem. Det var också ur den synpunkten jag tog upp den här frågan i en interpellation i stället för att motionera.

Jag finner i alla fall socialministerns svar positivt och hoppas att problemet skall kunna lösas för dem som har sina ansökningar inne; jag utgår ifrån att socialministern annars följer de här frågorna.

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
8 februari 1977

Om den kommunala informationen

Herr kommunministern ANTONSSON erhöll ordet för att besvara herr *Alséns* (s) den 11 januari anmälda interpellation, 1976/77:71, och anförde:

Herr talman! Herr Alsén har – med utgångspunkt i de uttalanden om den kommunala informationen som görs i propositionen 1975/76:187 – frågat mig om jag delar det synsätt som anges i propositionen i dessa delar.

Mitt svar är ja. Det allmänna synsätt som kommer till uttryck i propositionen bygger på de förslag som utredningen om den kommunala demokratin lade fram. Inom den utredningen förelåg som bekant en bred enighet i dessa frågor.

Under senare år har den kommunala informationsverksamheten byggts ut väsentligt. Såväl kommunerna som landstingskommunerna har aktivt prövat olika åtgärder för att informera medborgarna om rättigheter och skyldigheter. Ambitionen är också att ge medborgarna en möjlighet till direkt inflytande över den kommunala verksamheten. Eftersom de lokala förutsättningarna skiljer sig åt är det naturligt att formerna för informationsverksamheten varierar. I kommunaldemokratiutredningen gavs många exempel på informationsåtgärder som kan vidtas. Utgångspunkten för utredningen var att de kommunala informationsinsatserna skulle omfatta alla medborgare. Därför måste särskilda åtgärder vidtas för att nå de grupper som är svåra att nå.

För egen del fäster jag stor vikt vid att den kommunala informationen utvecklas ytterligare. Särskilt viktigt är att förutsättningar skapas för ett aktivt informations- och åsiktsutbyte mellan medborgare och förtroendevalda även mellan valen. Syftet bör vara att ge medborgarna ökade möjligheter till direkt medverkan och inflytande över de kommunala frågorna. Därvid bör kommunaldemokratiutredningens idéer och uppslag kunna vara en god utgångspunkt för en utveckling på detta område.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Först ett tack till kommunministern för att han svarat på min interpellation rörande den kommunala informationens innehåll och former. Svarets första del – som rör de allmänna motiven och grunderna för informationen – är helt tillfredsställande. Där är statsrådet klar och entydig. Något skäl för missförstånd existerar inte.

Däremot blir bilden en smula grå och suddig när kommunministern behandlar mina övriga två frågor. Han undviker helt enkelt att svara. Jag beklagar detta och tvingas att uppehålla mig en stund vid dessa spörsmål. Jag gör det därför att frågorna är av central betydelse vid den praktiska tillämpningen av den kommunala information som både statsrådet och jag finner så nödvändig. Mina två övriga frågor löd så här:

2. Anser statsrådet att kommunal information i sakfrågor om möjligt bör lämnas kommuninnevånarna innan slutligt beslut fattas?

3. Anser statsrådet att en allsidig och objektiv kommunal information

bör innehålla redovisning av såväl majoritetens som minoritetens uppfattning och konkreta förslag?

Mycket välvilligt tolkat kan jag möjligen finna kommunministerns svar på fråga 2 i följande svarsmening: "Ambitionen är också att ge medborgarna en möjlighet till direkt inflytande över den kommunala verksamheten." Jag gör den tolkningen därför att verklig möjlighet – och jag har förstått att det är det statsrådet menar – till medborgarinflytande bara kan åstadkommas om information lämnas innan slutligt beslut fattas. Jag frågar därför kommunministern om han delar denna min uppfattning.

Så tänkte jag få uppehålla mig en smula utförligare omkring fråga 3. Den behandlar en principiellt mycket viktig frågeställning enligt min mening. Kommunministern har för sin del helt avstått från att meddela någon uppfattning om hur minoriteten bör behandlas i den kommunala informationen. Hans tystnad på den punkten är så mycket mer beklaglig mot bakgrund av att jag väckte min interpellation i första hand för att få besked just i denna del. Mitt behov av besked från kommunministern grundar sig på ett enligt mitt – och jag vet många andras – sätt att se horribelt ställningstagande från en ledande kommunalman i min egen hemkommun. Vederbörande, som tillhör samma parti som kommunministern, har i anslutning till en uppmärksammas dispyt med kommunens informationssekreterare i en offentlig handling givit uttryck för följande uppfattning när det gällde information i samband med kommunens budget:

"Något 'oppositions budgetförslag' existerar inte. Däremot har såväl (s) som (vpk) varsin reservation i kommunstyrelsen. *Det bör självfallet vara informationsenhetens uppgift att informera allmänheten om Kommunstyrelsens budgetförslag.* Om några politiska grupperingar har avvikande uppfattningar i förhållande till detta förslag är det resp. politisk grupperings sak att informera om sina avvikelser!"

Så kan alltså den praktiska verkligheten te sig i en av landets större kommuner år 1976. Det kan ibland vara stort avstånd mellan centralt uttalade uppfattningar och decentral tillämpning av dessa uppfattningar i den praktiska vardagsverklighet som möter den svenske medborgaren i allmänhet.

Detta mitt påstående belyses bäst genom att jag nu citerar vad en annan av kommunministerns partivänner har anfört om just behovet av information om minoritetens uppfattning och förslag. Det var herr Olsson i Järvsö som här i kammaren den 8 december i fjol, alltså inte mycket mer än en månad sedan, gav sin synpunkt på redovisning av minoritets mening vid beslutsfattande. Herr Olsson höll sitt anförande med anledning av konstitutionsutskottets betänkande nr 10, som behandlade en motion av herr Olsson m. fl. centerpartister med förslag om att riksdagen skulle uttala att man vid offentliggörande och referat av ärenden och beslut i samhällsorgan, offentliga utredningar, länsprogram m. m. alltid skall meddela förekommande reservationer och avvikande mening-

Om den kommunala informationen

ar. Herr Olsson anförde i kammaren bl. a. följande, som jag vill citera därför att jag tycker att det är väsentligt. Först uttryckte han sin tillfredsställelse med utskottets behandling av hans motion och citerade ett avsnitt ur utskottsbetänkandet:

”Den information som direkt styrs av statsmakterna bör självfallet präglas av största möjliga objektivitet. Härav följer att även från majoritetsståndpunkterna avvikande meningar i princip bör redovisas. Särskilt viktigt är detta enligt utskottets mening när det gäller beslut under beredningsprocessen, t. ex. utredningsförslag. Att information i detta skede ges om skiljaktiga meningar är ägnat att öka allmänhetens kunskaper om de aktuella frågeställningarna och därigenom stimulera debatten till fromma för statsmakternas slutliga ställningstaganden.”

Så långt citerade herr Olsson utskottets betänkande, som f. ö. är undertecknat av en annan partivän till kommunministern, nämligen herr Boo.

Herr Olsson i Järvsö avslutade sitt inlägg i kammaren med följande ord:

”Utskottet uppehåller sig i första hand i denna fråga vid de statliga organens verksamhet. Här har den allsidiga informationen till andra organ och till allmänheten betydligt vidgats och förbättrats på senare år. Men den i motionen aktualiserade frågan har givetvis stor betydelse även i de olika länsorganen, landstingen och kommunerna.”

Jag drar ett eget rött streck under det sista ordet, kommunerna. Herr Olsson fortsätter:

”Jag förutsätter att utskottets och riksdagens uttalande kommer att bidra till att olika meningar i samband med utredningar och beslut av olika slag på alla nivåer på ett bättre sätt än hittills kommer att redovisas. Det bör också vara till stöd för de minoriteter som har anledning att bevaka att deras meningar kommer till uttryck i den offentliga debatten.”

Min fråga till kommunministern är nu: Delar statsrådet och chefen för kommundepartementet konstitutionsutskottets och herr Olssons i Järvsö uppfattning om hur samhällsorganen bör redovisa minoritetens mening vid beslutsfattande?

Herr kommunministern ANTONSSON:

Herr talman! Herr Alsén tar upp ett enskilt fall när det gäller den kommunala informationsverksamheten. Jag förstår, att man kan härleda det till Uppsala kommun. Jag föreställer mig att herr Alsén håller mig räkning för att jag inte från denna talarstol kan diskutera hur informationsverksamheten i en enskild kommun bör ordnas.

Det ligger helt inom ramen för den kommunala kompetensen att välja informationskanaler på det här området. Låt mig ändå få säga: När jag betonar allsidigheten i den kommunala informationen tror jag att det ligger en viss vägledning för herr Alséns slutsatser i det betonandet. Jag har sagt i interpellationssvaret att informationsverksamheten bör omfatta alla medborgare i kommunen. Därvid har jag då stött mig på just

den utredning som vi talade om här tidigare, den kommunaldemokratiska utredningen.

Sedan frågar herr Alsén: Anser statsrådet att kommunal information i sakfrågor om möjligt bör lämnas kommuninnevånarna innan slutligt beslut fattas? – Jag skulle vilja anföra som en allmän principiell uppfattning från min sida att det ligger i kommunernas eget intresse, det ligger i de politiska partiernas intresse att vi får ut informationen om olika alternativ i den kommunala verksamheten – i den mån sådana förekommer – till en så bred folkopinion som möjligt. Anledningen till att jag säger detta är inte enbart att jag anser att det bör vara rättvisa mellan partierna, utan det som lett mig fram till denna slutledning är det som jag hoppas alla är överens om, nämligen att vi måste vidta alla åtgärder vi kan för att aktivera den kommunala debatten och förankra det kommunala engagemanget i en så bred medborgaropinion som möjligt.

Den tredje frågan löd: Anser statsrådet att en allsidig och objektiv kommunal information bör innehålla redovisning av såväl majoritetens som minoritetens uppfattning och konkreta förslag?

Det har framgått av vad jag här har försökt anföra principiellt att jag menar att det är väsentligt med en så bred debatt som möjligt. Om man endast redovisar ett visst partis uppfattning i en viss kommunal fråga måste det självfallet begränsa möjligheterna till insyn från medborgarnas sida i den kommunala verksamheten. Det måste vidare leda till att man får en sned information, något som jag personligen inte alls är anhängare av.

Det kan vara annorlunda om det gäller att lämna kommuninnevånarna upplysning och information om ett beslut som kommunfullmäktige har fattat. Har kommunfullmäktige fattat ett beslut i en viss fråga som angår de flesta invånarna i kommunen så föreställer jag mig att det måste vara innehållet i det beslutet som man i det informationsskedet – märk väl i det informationsskedet, sedan beslutet är fattat – bör lämna information om så mycket som möjligt.

Låt mig slutligen tillägga att jag – utan att ta ställning i ett fall som jag tyvärr inte känner till – har angett att den kommunala informationsverksamheten bör omfatta alla medborgare, att det är önskvärt att man når ut med den kommunala informationen från olika partier redan på alternativstadiet och att beslut, fattade av kommunfullmäktige, bör tas in som en väsentlig del i informationskedjan.

Jag tror att i dessa sammanhang har de politiska partierna, den lokala tidningspressen och lokalradion en stor uppgift och att vi, för att stärka det kommunala engagemanget, måhända måste ta bättre vara på dessa möjligheter till information. Det kommunala partistödet är tillkommet delvis för att partierna skall kunna nå ut till medborgarna med en så allsidig information som partierna själva har möjlighet att ordna.

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

Om den kommunala informationen

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om åtgärder för att
förebygga självmord*

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag sätter värde på de kompletterande synpunkter som kommunministern nu har anfört till svaret, som jag med rätta tyckte mig kunna konstatera var oklart och opreciserat på väsentliga punkter.

Jag har full förståelse för att kommunministern inte är vare sig i stånd eller beredd att framföra synpunkter på ett speciellt, lokalt fall. Jag framställde inte heller någon direkt fråga om det. Jag ville bara konkret belysa hur allmänheten, våra uppdragsgivare, kan uppleva samhällsinformationen från oss som politiker, vare sig vi befinner oss här eller i det lokala parlamentet. Mot den bakgrunden kände jag det angeläget att få rikta mina frågor till kommunministern.

Utan att gå närmare in på det speciella fallet vill jag tillägga att vederbörande kommunalråd dessutom är centerns företrädare i Kommunförbundets styrelse på riksplanet. Det är alltså inte, om jag får använda det uttrycket, vem som helst jag har exemplifierat med. – Nog om detta.

Kommunministern svarade inte på min fråga huruvida han delar konstitutionsutskottets och herr Olssons i Järvsö uppfattning om det angelägna i att samhällsorganen när de informerar medborgarna också informerar om minoritetens uppfattning. Eftersom kommunministern inte själv vill svara på den frågan försöker jag helt välvilligt lägga ett ja i kommunministerns mun som svar. Jag tyckte mig kunna tolka vad kommunministern sade så, och det tackar jag för. Med det beskedet upplever jag, churu det inte var så entydigt och klart som jag skulle ha önskat mig, att kommunministern tar avstånd från, inte det här enskilda fallet – det begär jag inte – men händelser av det slag som jag relaterat från min hemkommun.

Jag vill till sist understryka – det berörde också kommunministern – nödvändigheten av att komplettera med samhällsinformation för att komma till rätta med en på många håll besvärande obalans i massmediasituationen. En sådan från medborgarnas synpunkter besvärande obalans existerar just i den kommun som jag har hämtat mitt exempel från.

Jag ber att få tacka för kommunministerns synpunkter. Jag kan nu, sedan kommunministern kompletterat sitt svar, betydligt mer lugnad ännu en gång framföra ett tack till honom.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder för att förebygga självmord

Fru statsrådet TROEDSSON erhöll ordet för att besvara fru *Håkanssons* (fp) den 9 december anmälda interpellation, 1976/77:63, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Fru Håkansson har frågat socialministern vilka åtgärder han avser att vidta med anledning av den ökade självmordsproblematiken, inte minst bland unga människor, och för att få till stånd en ökad

forskning inom detta område och en samordning av de resurser samhället har för att förebygga självmorden i vårt land.

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara interpellationen.

Fru Håkansson har i sin interpellation tagit upp ett allvarligt och svår-
bemästrat problem i vårt samhälle. Antalet fall där som dödsorsak angivits
självmord uppgick i Sverige år 1974 till drygt 1 600. Härutöver finns
fall där det är ovisst, om skadan har uppkommit genom olyckshändelse
eller uppsåt. Det totala antalet självmord under de senaste åren brukar
uppskattas till ca 2 000.

Självmordsförebyggande verksamhet ingår som en naturlig del i den
vård som bedrivs vid psykiatriska sjukhus och kliniker, psykiatriska
akutmottagningar och vissa på s. k. krisintervention inriktade polikliniker
samt vid psykiatriska mottagningar för studenter. Vid behandling av
giftmissbrukare ägnas den självmordsförebyggande verksamheten sär-
skild uppmärksamhet. En förebyggande verksamhet bedrivs även av lä-
kare och övrig sjukvårdspersonal inom andra verksamhetsområden, av
personal inom social- och nykterhetsvård samt av lärare, poliser m. fl.
Genom kommunala och frivilliga initiativ har på flera håll anordnats
telefonjour, varigenom människor i krissituationer kan komma i kontakt
med socialarbetare, jourhavande präst, jourhavande kurator eller repre-
sentanter för olika intresseorganisationer såsom Länkrörelsen, patient-
föreningar m. fl.

Av vad jag har anfört framgår att åtskilligt görs för att hjälpa människor
i sådana krissituationer som kan utlösa självmord. Jag vill här erinra
om den omfattande utbyggnad av vårdcentraler som nu pågår inom lands-
tingen. Dessa vårdcentraler avses i regel bli bemannade med både all-
mänläkare och specialister inom olika medicinska verksamhetsområden,
bl. a. barn- och ungdomspsykiatri och allmän psykiatri. Ett samarbete
förutsätts med den primärkommunala socialvården, och detta har ofta
markerats genom en lokalmässig samplanering. Vårdcentralernas perso-
nal bör så småningom få en mycket god kännedom om hemförhållandena
inom distrikten genom den uppsökande verksamhet och de hembesök
som utförs av socialarbetare, sjuksköterskor, arbetsterapeuter, hemsama-
riter m. fl. Det är därvid utomordentligt viktigt att man beaktar möj-
ligheterna till personkännedom och kontinuitet. Därmed skapas också
förutsättningar för ett förbättrat omhändertagande i krissituationer.

Under de senaste åren har en relativt omfattande forskning om självmordsproblematiken kommit i gång i vårt land. Sålunda har under de senaste två åren ett par vetenskapliga avhandlingar publicerats, och forskningsprojekt inom detta område pågår på flera håll i landet. Jag kan här nämna att regeringen på förslag av den inom socialdepartementet tillsatta delegationen för social forskning har beviljat medel för forskningsprojekt angående stöd och behandling i krissituationer.

Jag kan försäkra fru Håkansson att jag kommer att följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om åtgärder för att
förebygga självmord*

Fru HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Troedsson för svaret. Att detta är ett väldigt svårt problem och att några konkreta lösningar eller förslag till lösningar inte kan ges är förståeligt.

Vi är helt överens om alla de åtgärder som vidtas och kommer att vidtas, men jag tror inte att de är tillräckliga. Om vi jämför siffran för trafikolycksfall, som 1970 var 1 307, med siffran för dem som begått självmord finner vi att man inte har kunnat påverka den sistnämnda siffran i nedåtgående riktning utan att den tvärtom stiger. Och vi måste fråga oss vad det beror på; om man inte har vågat ta upp det här problemet konkret. Självmordsforskningen i vårt land famlar nog fortfarande i ett ganska ogenomträngligt mörker. Vi har en hel del fakta, en hel del data och antaganden från psykiatrer, psykologer, sociologer och övriga samhällsarbetare, men någon samlad tvärvetenskaplig forskning som försöker binda ihop de lösryckta bitarna med varandra finns inte. Någon riktigt klar bild av sammanhangen och orsakerna till att människor tar sina liv är det vanskligt att få, eftersom man så ofta tycker att det är svårt att tala om det här ämnet.

Det har förvisso i riksdagen både ställts frågor och väckts motioner om självmordsproblematiken. Den senaste motionen, 1975/76:21, väcktes av fru Nilsson i Kristianstad. Motionären krävde där bl. a. ökade forskningsresurser och vidareutbildning i mentalhygien för lärare, skolsköterskor, skolläkare, distriktssköterskor, skolpsykologer och kuratorer.

Socialutskottet avstyrkte motionen med hänvisning till den utredningsverksamhet som pågick och till att socialstyrelsen hade i uppdrag att kartlägga livshotande förgiftningstillstånd med sömnmedel och lugnande medel och att därvid särskilt uppmärksamma förekomsten av självmordsförsök och självmord.

Man hade då förhoppningen att detta arbete skulle vara slutfört i början av 1976 och att en redovisning då skulle läggas fram. Jag har efterlyst denna redovisning på socialstyrelsen, men enligt professor Åke Liljestrands sekreterare på socialstyrelsens läkemedelsavdelning i Uppsala kan redovisningen möjligen föreligga under våren 1977.

Vi måste också fråga oss – den saken diskuterades inte alls i socialutskottets betänkande över motionen – vad som är grundorsakerna till den ökade självmordsfrekvensen. Troligen är ensamheten och isoleringen en av orsakerna. Ganska långt in på vårt sekel – t. o. m. så sent som på 1940- och 1950-talen – var det inte vanligt att människor bodde ensamma. Bodde man inte kvar i sin ursprungliga familj, var man inneboende hos någon annan familj. Att ha en egen bostad var en lyx som var mycket få ensamstående förunnad. I dag ser vårt samhälle helt annorlunda ut, och vi har ca en miljon ensamboende. Vår ökade levnadsstandard har medfört att vi har råd att vara ensamma, och det är säkert på både gott och ont.

Många av dessa ensamstående har sina enda kontakter med andra människor på sin arbetsplats, och med det ofta högt uppdrivna arbetstempot

är möjligheten till kontakt på ett mer personligt sätt bristfällig.

Ensamheten och isoleringen blir naturligtvis också större när arbetslöshet, permittering och förtidspensionering drabbar människor.

Jag är medveten om att det inte går att lagstifta om mera medmännisklighet i vårt vardagsliv och om ett större ansvar för varandra som medmänniskor. Men för att på ett adekvat sätt angripa den stora ökningen av självmorden måste man på något sätt komma in i bilden innan en krissituation är för handen.

En viktig länk i det förebyggande arbetet måste vara att i arbetslivet få en naturlig kontakt med människor i begynnande krissituationer – innan kriserna utlöses. Ofta kan man på arbetsplatser ganska tidigt märka att en kamrat har svåra problem med t. ex. alkohol eller att han har kontaktsvårigheter. I missriktad finkänslighet vill då ingen föra problemen på tal, och man låter det hela rasa utför tills någonting verkligt allvarligt inträffar.

Här finns det helt säkert mycket att göra för skyddsombud, anpassningsgrupper, företagshälsovård och inte minst för arbetskamraterna. Att ta ansvar för och i den mån man kan hjälpa varandra är mycket viktigt. Annars får vi ett samhälle som trots vårt materiella välstånd blir fruktansvärt obarmhärtigt och hårt. Om man i arbetslivet får möjlighet att visa vänlighet och kamratskap i stället för hårdhet och konkurrens, kan troligen många krissituationer för den enskilda människan undvikas.

Statsrådet Troedsson har i sitt svar tagit upp samarbetet mellan å ena sidan hälso- och sjukvården och å andra sidan socialvården. Detta tror jag är oerhört viktigt. Genom utbyggnad av öppenvården och husläkar-systemet – här är en förutsättning att man inte gör för stora distrikt – och genom en lokalmässig samplanering av landstingens och primärkommunernas socialmedicinska resurser kan man säkerligen skapa förutsättningar för en bättre och mänskligare vård.

Kännedomen om hemsituationen är speciellt viktig när det gäller människor i krissituationer, och där är det kanske ännu mer nödvändigt än annars med kontinuitet i vården. Det gäller givetvis hela vårdpersonalen, både den medicinska och den sociala delen.

Jag har här några siffror, som jag har fått av kriminalinspektörerna Sven Fridholm och Lars Tjerngren i Malmö. Sydnytt tog upp självmordsproblematiken i några program för ett par veckor sedan. Den här interpellationen framställde jag i början av december, men de mellankommande helgerna och vissa andra omständigheter har gjort att svaret dröjt. Jag tror att det är mycket viktigt att vi tar fram detta problem i dagen och vågar tala om det – för många människor medför det en väldig ångest att bara ta ordet "självmord" i sin mun; inte minst gäller det de anhöriga som drabbas av att någon i familjen tar sitt eget liv.

Sveriges Radio tog som sagt upp detta problem. Underlaget för programmet var en statistik, som man hade fått av Malmö polisdistrikt. Denna statistik, som jag alltså har fått från Sven Fridholm och Lars Tjerngren, är baserad på 100 säkra självmord där antingen ett avskedsbrev

*Om åtgärder för att
förebygga självmord*

eller andra omständigheter klart visar att det handlar om självmord. Fallen är fördelade på ålder och kön samt även på månader – det senare är kanske mindre intressant. Det uppseendeväckande är att den största gruppen är män mellan 25 och 35 år, alltså män födda mellan 1941 och 1950. Jag skall inte trötta kammaren med att räkna upp hur fallen fördelar sig i övrigt, men jag kan avslutningsvis nämna att av de 100 personer som den här undersökningen inom Malmö polisdistrikt omfattar är 27 kvinnor och 73 män. Den största gruppen är som sagt män födda 1941–1950.

Det finns verkligen anledning för samhället att på ett bättre och mer radikalt sätt än hittills försöka stoppa den stigande kurvan av självmord, och naturligtvis helst skapa ett sådant samhälle att man kan minska antalet självmord. Givetvis behövs behandling i större omfattning både i krissituationer och efteråt. Men med det vill jag inte säga att förebyggande av självmord enbart är ett vårdproblem – det behövs förvisso förändrade attityder människor emellan också.

Jag har till sist några konkreta frågor att ställa till statsrådet Troedsson. Vi är väl inte riktigt överens om omfattningen av forskningen angående självmordsproblematiken. Jag delar inte uppfattningen att forskningen är relativt stor. Vi har inte gjort speciellt mycket åt denna svåra fråga, trots att kurvan för självmord de senaste åren varit stigande. Jag har några konkreta frågor:

Vill statsrådet Troedsson arbeta för en samordning av de insatser som görs på självmordsforskningens område för att på så sätt få fram en tvärvetenskaplig forskning om detta stora och för samhället viktiga problem?

Hur mycket medel har socialdepartementet avsatt för forskningsprojekt angående stöd och behandling i krissituationer?

Den tredje frågan är kanske inte lätt att svara på, men eftersom intresset inte har varit så stort från forskarna att anmäla sig vill jag fråga: Kan man förvänta sig intresserade forskare, eller är det också så inom de yrkesgrupper som i sitt arbete kommer i nära kontakt med självmordsproblematiken att det är något man skyggar inför?

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Jag kan i väldigt långa stycken, ja, i det allra mesta, hålla med om vad fru Håkansson har sagt. Det görs naturligtvis inte tillräckligt på det här området – det är alltid en utmaning mot samhället att självmorden ökar, inte minst bland yngre människor. Jag kan instämma i många av de konkreta förslag som fru Håkansson lade fram; det var f. ö. i stort sett de saker som jag själv pekade på i mitt svar på interpellationen.

Fru Håkansson ställde några konkreta frågor. Hon nämnde att det inte finns någon samlad tvärvetenskaplig forskning och undrade om jag ville arbeta för en samordning av forskningen. Nu är det väl så att självmorden och självmordsförsöken berör alla delar av vårt samhälle. Därför är det väldigt svårt att ta ut självmorden och säga att just på detta område

---

*Om åtgärder för att
förebygga självmord*

skall vi ha en samordnad forskning. Så många delar av vårt samhälle, faktiskt hela politiken, kommer in i bilden. Det är utbildningspolitiken: att vi har en utbildning som upplevs som meningsfull för ungdomar, att de där kan prestera något på sin egen nivå och att man inte minst på det viset förebygger alkohol- och narkotikamissbruk. Fru Håkansson nämnde själv sysselsättningen – det gäller att på alla sätt se till att de som vill ha ett arbete också får ett arbete och ett arbete som de upplever som meningsfullt. Och det gäller naturligtvis boendepolitiken och familjepolitiken, vår inställning till dessa problem, som fru Håkansson själv så riktigt anmärkte. Jag tror därför inte att det finns någon anledning för mig att medverka till att vi får en tvärvetenskaplig forskning som speciellt berör självmord. De forskare som arbetar inom dessa områden tar säkert själva de kontakter och initiativ som behövs för att få fram de uppgifter och det underlag som de söker efter.

När det sedan gäller forskningsprojekt för stöd och behandling vill jag upprepa det jag nämnde i mitt svar, nämligen att vi från departementets sida understött sådana forskningsprojekt, och det kommer vi också att fortsätta att göra.

Vad som emellertid är väldigt viktigt i sammanhanget – och det vill jag understryka ännu en gång – är frågan om attitydförändringarna. Jag menar de attitydförändringar som inte bara gäller självmorden som sådana utan naturligtvis psykisk sjukdom över huvud taget. Här behövs naturligtvis också insatser på alla plan och i alla sammanhang för att vi skall kunna komma till rätta med de fördomar som finns.

Det är nog också så – som fru Håkansson sade – att även om samhället och statsmakterna gör allt vad som över huvud taget tänkas kan på dessa områden, är det till sist i mycket stor utsträckning en fråga om medmänskligt engagemang. Det finns en ganska utförlig beskrivning av alla de självmord som skedde i Sverige häromåret i en avhandling av Nancy Holmström. Hon pekar i den på att självmorden bland de äldre nästan alltid föregås av en psykisk sjukdom, men i botten på detta ligger ofta fysisk ohälsa. Understimulans, både intellektuell och känslomässig, ökar också risken för psykiska sjukdomar. Vidare framhålls att självmorden bland de äldre i mycket stor utsträckning sker just på sommaren, då de upplever ensamheten som allra störst.

Jag vill som sagt understryka mycket av det som fru Håkansson framfört. Det finns all anledning för alla samhällsinstanser att beakta dessa problem, men vi får inte för den skull glömma bort vårt personliga ansvar i de här frågorna. Jag tror att det är detta man framför allt måste stryka under: Vårt ansvar för våra nära och också för vår omgivning – på arbetsplatsen, i skolan och i boendeområdena. Utan ett sådant ökat medmänskligt engagemang tror jag inte att vi kommer till rätta med dessa problem. Insatser behövs alltså framgent på alla områden, också när det gäller ökat medmänskligt engagemang och ansvar.

*Om åtgärder för att
förebygga självmord*

Herr BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt delta i denna diskussion, men framför allt fru Håkanssons inlägg gjorde att jag anser mig böra ge några kommentarer, eftersom detta är ett område som i hög grad berör mig som arbetar vid en medicinsk klinik. "Intoxikationer" – och förgiftningar är ju det sätt på vilket man, i varje fall i storstäderna, begår självmord och gör självmordsförsök – är en av de allra vanligaste orsakerna till intagning vid invärtesmedicinska kliniker.

Jag har nog den uppfattningen att man har att göra med tre olika slags självmordsförsök – självmordsförsöken är ju oerhört mycket fler än de faktiskt genomförda självmorden. För det första fall där verkliga avsikter ligger bakom, för det andra fall där demonstration eller något slags kortslutningsreaktion ligger bakom och för det tredje rena olyckshändelser – särskilt gäller detta gamla människor som kommit in i en "tablettautomatism".

Fru Håkansson tog upp betydelsen av arbetslivet och de interpersonella relationerna. Jag har nog inte det intrycket att självmordsförsöken har så mycket med arbetslivet att göra. Jag tror i stället att självmordsförsök, framför allt i yngre åldrar, ofta är slutet i en utveckling karakteriserad av missbruk i första hand av alkohol, kanske ibland av narkotika. För en grupp däremot som statsrådet Troedsson nämnde, men som fru Håkansson inte talade så mycket om, nämligen de äldre männen, tror jag det ligger annorlunda till.

När en av mina medarbetare och jag för några år sedan gick igenom vad förebyggande medicinska åtgärder skulle kunna betyda för att minska beläggningen på sjukhusen kom vi till det resultatet att en av de mest angelägna uppgifterna vore att försöka förebygga återfall i självmord, om jag får uttrycka det så. Doktor Rut Ettlinger på Södersjukhuset har också under många år gjort stora ansträngningar i den riktningen. Men såvitt jag förstår har den självmordsförebyggande verksamhet, som hon och hennes kurator Marianne Wistrand ägnat sig åt, haft mycket liten effekt, så liten att de myndigheter som starkt har understött och hoppats på denna verksamhet till slut bestämde sig för – jag tror tillsammans med doktor Ettlinger – att avbryta arbetet. Detta hindrar naturligtvis inte att man kan göra nya sådana försök. Och då tror jag att en väsentlig faktor skulle vara det som statsrådet Troedsson här pekade på, nämligen att knyta självmordsförebyggande verksamhet till samhällliga vårdorgan, vårdcentraler och praktiserande läkare, där man har god personkännedom.

Jag vill emellertid till sist säga att vi inte bara kan säga att allt vore gott och väl om alla självmord förhindrades. Säkert finns det många människor för vilka livssituationen är sådan att ett självmord är den enda vägen ut, en väg som också andra människor måste respektera. I andra sammanhang talas det mycket om "rätten till vår död", och det är ett oerhört känsligt och svårbedömbart problem. Men klart är att i den mån man på olika håll i samhället är beredd att tillerkänna män-

niskor rätten till sin död kan man inte vägra personer, som vid sunda vätskor kommit till den slutsatsen att detta är det bästa som kan hända dem, att ta sitt liv. Det är, menar jag, en mycket svår problematik inbäddad i denna fråga.

Det var till slut detta jag ville markera genom denna korta kommentar.

Fru HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar fru statsrådet Troedsson för dessa kompletteringar till svaret.

Vi är helt överens om många av de åtgärder som kan betraktas som mycket viktiga när det gäller att angripa detta verkligt stora samhällsproblem. Om vi får vårdcentralerna utbyggda på sådant sätt att distriktsläkaren ansvarar för en del av människorna inom sin kommun, så tror jag att det finns utsikter för att så småningom få samma personkännedom som distriktssköterskorna nu har efter indelningen i speciella distrikt, där man lär känna hela befolkningen i området. Jag kan f. ö. här tala av egen erfarenhet, eftersom jag under flera år har tjänstgjort som distriktssköterska; nu tjänstgör jag som skolsköterska. Jag vet vad sådan ingående personkännedom betyder och hur viktigt det är att den hjälpsökande verkligen träffar samma människa när han söker hjälp.

Däremot är jag inte överens med Gunnar Biörck när han säger att arbetslivet troligen inte har någon större betydelse i detta fall. Just isoleringen, känslan av att vara utstött, tror jag ofta är en av grundorsakerna till att någon börjar umgås med tankar som: Ingen bryr sig om mig, och ingen behöver mig. Jag håller med om att självmordet oftast är en medveten handling, många gånger riktad mot någon anhörig, eller ett rop på hjälp – också ett rop på hjälp av kamrater. Där har både statsrådet Troedsson och jag betonat vikten av att vi verkligen tar ansvar för varandra.

Jag hoppas slutligen att statsrådet Troedsson kommer att ta de initiativ som är möjliga i denna viktiga fråga, och med det ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Meddelande om interpellationssvar

1976/77:69 om åtgärder med anledning av planerad avveckling av verksamheten vid Algots Nord

1976/77:70 om åtgärder med anledning av planerad avveckling av verksamheten vid Algots Nord

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag får härmed meddela att interpellationerna nr 69 av herr Hörnlund och nr 70 av herr Ångström kommer att besvaras i samband med behandlingen av propositionen om tekoindustrin.

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om en ersättnings-
industri i Köpman-
holmen*

Herr industriministern ÅSLING erhöill ordet för att besvara herr *Lorentzons* i Kramfors (vpk) den 18 januari anmälda fråga, 1976/77:197, och anförde:

Herr talman! Herr *Lorentzon* i Kramfors har mot bakgrund av förestående nedläggning av sågverket i Köpmanholmen frågat mig om jag anser det vara förenligt med socialt ansvarstagande att lägga ned företaget utan att svara för ersättningsindustri och om jag vill medverka till att dylik industri etableras i Köpmanholmen.

Sågverket i Köpmanholmen ägs av Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Enligt uppgifter från företagsledningen är anledningen till nedläggningen av sågen att den med nuvarande produktion är olönsam och att råvara för en utökad produktion inte finns inom området. En utbyggnad av sågen förutsätter att råvara hämtas från inlandet, vilket kan äventyra råvaruförsörjningen och sysselsättningen vid inlandssågverket.

NCB framhåller att man planerar en ytterligare satsning – utöver den i dag pågående – till förbättring av sulfatfabriken i Köpmanholmen och garanterar arbete för de anställda i Köpmanholmen fram till pensionen. Den som väljer att flytta ges förtur till anställning vid företagets övriga sågverk.

Med hänsyn till det sagda anser jag det inte vara befogat med åtgärder från statens sida för att skaffa ersättningsindustri.

Herr *LORENTZON* i Kramfors (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga.

I svaret står bl. a. följande: "Enligt uppgifter från företagsledningen är anledningen till nedläggningen av sågen att den med nuvarande produktion är olönsam och att råvara för en utökad produktion inte finns inom området." Men detta är ju nästan klassiskt. Jag skulle vilja fråga industriministern: Visar man mer socialt ansvar, när man långsamt tar död på ett företag än när man abrupt lägger ned det? Detta långsamma avlivande av sågverket är ju ett faktum. Att som industriministern hänvisa till att det fåtal arbetare som nu är anställda vid sågverket kan få arbete på massafabriken är inget försvar för att man långsamt har avlivat detta sågverk. Ett faktum är, och det känner industriministern mycket väl till, att man undan för undan har låtit sågverket förfalla sedan man köpte det 1965. När köpet gjordes var det skogen och massafabriken man ville komma över. Jag är fullt medveten om att det var två om affären när man köpte *Forss ab*, *Mo och Domsjö AB* och *NCB*. *Mo och Domsjö* tog en stor del av skogen, men sågverket var tydligen något nödvändigt ont för *NCB*. I annat fall skulle man inte ha låtit det förfalla som man nu har gjort.

Historiken känner industriministern mycket väl till. I dag är det 58 anställda. Industriministern hänvisar också till att massafabriken möjligen kan ta över en del. Men de 120 som fanns från början då? Det

var en arbetsplats med 120 man, och arbetarna är icke överens med NCB:s ledning om att företaget skall slippa undan. Man vill ha en ersättningsindustri som sysselsätter lika många som då NCB tog hand om sågverket. De alternativ som NCB har lämnat – ett sågverk som sysselsätter antingen 18 man eller 25 man – och de olika kostnadsförslagen anser man inte vara realistiska.

Men ännu värre är det när NCB:s direktör säger till arbetarna: Accepterar ni inte sysselsättning för 18 man, är det ni själva som förorsakar nedläggningen. Detta säger han mot bakgrund av att sågverket i dag arbetar på dispens från yrkesinspektionen och arbetarskyddet och att nödvändiga förbättringar för arbetarskyddet för att arbetarna inte skall vara direkt utsatta för olycksfallsrisker skulle kosta 2,5 till 3 milj. kr.

Jag finner detta svar mer än underligt. Möjligtvis kan det bero på att industriministern själv varit engagerad i NCB.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill påminna herr Lorentzon i Kramfors om vad frågan gällde, nämligen behovet av ersättningsindustri med hänsyn till den aviserade nedläggningen av sågen. Företaget har enligt uppgift valt att vidareutveckla sulfatmassaproduktionen vid Köpmanholmen, och utvecklingen av den fabrikationen innebär att man kan garantera sysselsättningen på den industriplats som det här är fråga om. Därmed är den fråga som herr Lorentzon tar upp också löst, eftersom behovet av ersättningsindustri för dessa människor inte är påtagligt.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Industriministern svarar inte på min fråga. Det gäller att få ersättningsindustri för de 120 arbetstillfällena som fanns när NCB köpte sågen. Nu har man minskat detta antal genom att medvetet driva sågen mot en nedläggning och därmed kommit ned i 58 arbetare. Industriministern säger i sitt svar att en del av dessa äldre garanteras arbete vid sulfatfabriken fram till pensionen, andra som vill flytta ges förtur till anställning vid företagets övriga sågverk. Men det är inte svaret på min fråga.

Jag har inte frågat efter åtgärder från staten för att skaffa ersättningsindustri utan vad jag tänkte på när jag ställde min fråga var den Åslingska doktrinen, som kommer att gå till historien, nämligen att det är företagens skyldighet att svara för den fortsatta sysselsättningen för sina anställda då ett företag lägger ned driften. Den fråga som arbetarna ställer avser 120 arbetsplatser. Det är också en fråga om bygdens framtid. Det är detta frågan gäller, herr industriminister.

Jag beundrade mycket det initiativ som togs i och med startandet av den bondekooperativa skogsrörelsen. Det skall inte litet till för att övertyga de svenska bönderna också i Norrland om att de borde satsa sina sparade slantar på något sådant, som de kunde bedöma som ovisst. Man visste hur SCA hade uppträtt mot dessa skogsbönder.

*Om en ersättnings-
industri i Köpman-
holmen*

Det gällde då att få ett högt pris på skogsråvaran, och det har man nu fått. Men det är inte bara skogsbönderna det gäller utan också de arbetare som inte har något annat att sälja än sin arbetskraft. Det är dessa som NCB inte tar hänsyn till genom nedläggningen av sågverket.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag svarade på herr Lorentzons i Kramfors fråga, men han tycks nu förneka innebörden i denna, nämligen om det är förenat med socialt ansvarstagande att lägga ned företag utan att svara för ersättningsindustri och om staten är villig att medverka till att skapa sådan industri i Köpmanholmen. Mitt svar var att samhället, eftersom företaget är i färd med att vidareutveckla massproduktionen på platsen, inte har anledning att av företaget kräva någon ersättningsindustri i detta speciella fall.

Vad som har hänt under årens lopp i fråga om utvecklingen av sysselsättningen i Köpmanholmen är något som inte omfattas av herr Lorentzons fråga. Jag kanske också skall påminna herr Lorentzon i Kramfors om att det har skett en fortlöpande utvidgning av sulfatfabriken. Att gå tillbaka några år och kräva ersättningsindustri för människor som redan har fått sin sysselsättning säkrad på annat håll är väl ändå att gå väl långt i abstraktion i en i och för sig mycket allvarlig fråga.

Herr Lorentzon i Kramfors tillhör dem som har sin egen tolkning av den s. k. Åslinguoktrinen. Jag vill bara påminna om att den grundar sig på det beslut som riksdagen har tagit beträffande ansvarsfördelningen mellan samhälle och företag när det gäller att trygga sysselsättningen för anställda. Samhället har alltid ett övergripande ansvar i sammanhanget, men företagen får inte springa ifrån sitt primära ansvar.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! När det gäller Åslingdoktrinen, som kommer att gå till historien, skulle jag vilja hänvisa till vad som står i riksdagens protokoll nr 43. Det var en omfattande interpellationsdebatt om järn- och stålindustrin den 10 december i fjol. Debatten rörde också vissa orter där företagen möjligen skulle läggas ner. Jag citerar vad industriministern då sade:

”Det faller i första hand på de berörda företagen att trygga en fortsatt sysselsättning för sina anställda.”

Vidare sade industriministern, på s. 75:

”Vi kräver av företaget att man mobiliserar annan sysselsättning i stället för den som man berövar orten.”

Det är helt klart att detta är något helt nytt i svensk politik. Den gamla regeringen följde inte alls dessa linjer. I exempelvis Ådalen fick SCA obehindrat lägga ner det ena företaget efter det andra, utan att ställas till ansvar.

Så kommer en ny industriminister och säger att de gamla tiderna är flyktade och att det här är något helt nytt.

Javisst är det nytt. Man blir nästan överraskad. Och industriministern talar i pluralis. "Vi", säger industriministern. Det är alltså inte bara industriministerns uppfattning, det tycks vara hela regeringens uppfattning att nu är det företagen som skall ansvara för sysselsättningen. Den gamla linjen är helt bruten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om åtgärder för att säkra sysselsättningen inom järn- och stålindustrin

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Nyquists* (s) den 21 januari anmälda fråga, 1976/77:209, dels herr *Hagbergs* i Borlänge (vpk) den 31 januari anmälda fråga, 1976/77:221, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr Nyquist har frågat mig om jag är beredd att utan att avvakta handelsstålutredningen vidta åtgärder för att säkra sysselsättningen vid Domnarvets Jernverk. Herr Hagberg i Borlänge har frågat arbetsmarknadsministern om regeringen är beredd att vidta åtgärder och använda sitt inflytande för att stoppa minskningen av antalet sysselsatta och eventuella permitteringar vid Domnarvets Jernverk och stålindustrin i övrigt i avvaktan på ett samlat program för hela stålindustrin. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Problemet med sysselsättningen inom stålindustrin består av två delar. Den ena delen, den som avser sysselsättningen på lång sikt, är beroende av den utveckling som svensk handelsstålindustri kommer att genomgå under det närmaste decenniet. I denna utveckling spelar självfallet Domnarvets Jernverk, som är landets största producent av handelsfärdigt stål, en central roll. Det är dessa frågor som handelsstålutredningen arbetar med.

Under den tid som utredningsarbetet pågått har ledningen för Domnarvets Jernverk beslutat att upphöra med produktionen av grovplåt. Den svenska grovplåtproduktionen kommer härigenom att koncentreras till Oxelösunds Järnverk. Denna åtgärd har diskuterats med handelsstålutredningen. Mot bakgrund av den svaga efterfrågeutvecklingen på grovplåtmarknaden – till stor del en följd av varvskrisen – och den mycket hårda internationella konkurrensen inom detta produktområde har handelsstålutredningen ansett att överflyttningen av produktionen är angelägen då den stärker den svenska stålindustrins konkurrensförmåga. Två tredjedelar av den personalinskränkning på 800 personer som herr Hagberg nämner i sin fråga beror på denna åtgärd. I övrigt genomförs vid Domnarvets Jernverk dels vissa inskränkningar, som har varit beslutade sedan en längre tid, bl. a. nedläggningen av den rostfria produktionen och elcktrostålverk 1, dels vissa rationaliseringar i driften.

*Om åtgärder för att
säkra sysselsätt-
ningen inom
järn- och stål-
industrin*

Handelsstälutredningen kommer att redovisa sitt arbete i april månad och diskussionerna rörande utvecklingen på längre sikt bör anstå tills detta utredningsmaterial föreligger.

Helt vid sidan av den långsiktiga utvecklingsproblematiken har Stora Kopparbergs Bergslags AB aviserat att man önskar stoppa stora delar av produktionen vid Domnarvets Jernverk under två veckor i april månad. Inskränkningen i driften berör ca 3 500 anställda. Förhandlingar med de anställda pågår.

Orsaken till den aktuella åtgärden är känd. Den konjunkturuppgång som man sedan lång tid tillbaka förutspått har inte kommit i gång på allvar. Lågkonjunkturen har nu liksom tidigare drabbat just stålindustrin särskilt hårt. Till skillnad mot vad som har varit fallet i flertalet andra länder har man inom svensk stålindustri hittills kunnat undvika att friställa personal. Produktionen har dock till betydande del fått läggas på lager. Lagerökningarna har som bekant till en del finansierats via det statliga lagerstödet. Från Stora Kopparbergs sida anser man sig nu inte kunna fortsätta denna lageruppbyggnad.

Även om stålindustrin är bland de hårdast drabbade branscherna finns mycket stora problem också inom andra delar av industrin på grund av den dåliga konjunkturutvecklingen. För att främja sysselsättningen inom industrin har regeringen som bekant nyligen beslutat om särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Under våren kommer dessutom att framläggas förslag om ytterligare åtgärder för att stimulera sysselsättningen inom vissa särskilt utsatta branscher, bl. a. stålindustrin.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, som jag naturligtvis för min del inte tycker är tillfredsställande.

År 1872 började man bygga Domnarvets Jernverk, och år 1878 stod det färdigt. Nästa år kan man alltså fira 100-årsjubileum, om man har några pengar till det.

Efter långa utredningar vid 1870-talets början hade bolagets ledning beslutat att koncentrera företagens järnhantering till Domnarvet. Det innebär att man lade ner en lång rad bruk och hyttor. Inom dåtida svensk industri var järnverket en enastående företeelse genom sin storlek, men det var märkligt också ur teknisk synpunkt. Allt hade större dimensioner än som tidigare varit vanligt i Sverige. Byggandet blev mycket dyrare än vad man från början beräknat, och man hade långa och stora inköringssvårigheter.

För 50 år sedan – om vi går tillbaka halvvägs i tiden – var företaget inne i en kris. Bolagets ledning tvivlade då på att det skulle vara ekonomiskt lönande i fortsättningen att här i landet driva ett verk i konkurrens med de stora enheterna på kontinenten. Men i samband med det fick man en ny chef till Domnarvet, och han lyckades på något år vända situationen. Bruket har länge intagit en ledande plats bland sina svenska motsvarigheter och introducerat ett flertal tekniska nyheter i landet. Man

var först med den basiska bessemmermetoden, 1890, och med de elektriska masugnarna, 1909. Senare har man utvecklat kaldprocessen.

När man från Stora Kopparberg tidigare har presenterat bolagets framgång har det hetat att den vilar på utnyttjandet av typiskt svenska tillgångar: malm, vattenkraft, skog och skicklig arbetskraft. Häromåret skrev man i en egen publikation: "Stora Kopparberg har lämnat flera bidrag till järn- och ståltillverkningens teknologi. --- En källa till stolthet är detta: Samtidigt som produktionen vid Domnarvet mellan 1963 och 1967 (alltså för 10 år sedan) ökade från 600 000 ton till 900 000 ton färdigvara, kunde medelförsäljningspriset per ton stål ökas från 560 till 610 kronor. Detta resultat nåddes under en period med ständigt fallande priser på världsmarknaden. En oavbruten produktutveckling och specialisering är nödvändig för att man på detta sätt skall kunna bevara och förbättra lönsamheten."

Det var då, det. Sedan har bolaget upplevt hur lönsamheten försämrats och hur likviditetssituationen blivit allvarlig. Orderstocken lär vara den absolut minsta sedan lång tid, och priset har medfört att för flera produkter priset inte ens täcker de rörliga kostnaderna. Dessutom har man, som industriministern säger i sitt svar, mycket stora lager, och man anser sig inte kunna bygga ut dem vidare.

Industriministern delar upp sitt svar. Han säger att man på lång sikt får avvakta vad handelsstålutredningen kommer med och på kort sikt får se vad de åtgärder som redan är beslutade ger. Detta tycker jag är helt otillfredsställande. Det är ju ändå efter påsk som bolagets varsel om att permittera 3 500 gäller. Jag hade väntat ett förslag till åtgärder före det.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Permitteringarna, som nu härjar inom stålindustrin, är ett stort hot mot sysselsättningen som helhet. De visar också bolagens totala brist på ansvar inför situationen. Här är det fråga om kortsiktiga vinster som arbetarna skall betala.

Det allvarligaste i frågan är emellertid hur många arbetstillfällen som skall gå förlorade inom stålindustrin. Stålföretagen minskar nu på arbetskraften, och inga nya jobb är planerade. Flera hundra arbetstillfällen faller bort i Oxelösund, 1 000 vid NJA, uppåt 1 000 i Domnarvet, 300 å 400 i Degerfors och 300 i Vikmanshyttan. Dessutom har man anställningsstopp och skall minska arbetsstyrkan genom naturlig avgång. Det betyder väsentligt mindre antal sysselsättningstillfällen inom stålindustrin.

Var skall det här sluta? Var finns planerna på nya jobb på de här bruksorterna, som egentligen står och faller med företagen? Bolagen har ju inga planer såvitt vi kan se.

Domnarvets Jernverk, som är flaggskeppet inom stålindustrin, har bara rationaliseringsplaner i görningen - SPAR 77, heter det - och där skall

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

---

*Om åtgärder för att
säkra sysselsätt-
ningen inom
järn- och stål-
industrin*

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om åtgärder för att
säkra sysselsätt-
ningen inom
järn- och stål-
industrin*

uppåt 1 000 försvinna. Men våren 1976 skulle det till flera hundra nya jobb, som kommunen jublade över. Nog är väl planeringen och fram-syntheten urusel, och resultatet får faktiskt arbetarna och kommunen betala. Det här är ett exempel på kort sikt – herr Nyquist tog ett som gällde 150 år.

Minskningen av arbetskraften skall tydligen göras inför den högkon-junktur som man väntar; det är vad jag kan få ut av de åtgärder man vidtar vid Domnarvets Jernverk. Det betyder sämre arbetsförhållanden på sikt och en högre arbetstakt för dem som finns kvar, och några män-niskor får inte jobb. Sådana åtgärder vidtar man utan att utredningarna är klara. Man bara minskar på antalet sysselsatta.

Sker detta med regeringens tysta medgivande? Är det här den princip som skall vara vägledande? Är det här Åslingdoktrinen, som har blivit så omtalad?

När industriministern svarar på min fråga redovisar han vilka åtgärder ledningen för Domnarvets Jernverk har vidtagit, men han nämner inte att antalet sysselsatta minskas intill den tidpunkt när det skall vara klart med en utredning om eventuella åtgärder. Hur kommer man att stå sys-selsättningsmässigt då? Hur kommer bruksorterna att klara sig i fram-tiden?

Jag vill fråga: Ställer sig industriministern och regeringen bakom prin-cipen att jobb skall vara ordnade och planerade innan man tar bort ett antal sysselsättningsstillfällena? Kan regeringen ställa krav på ersättnings-industri eller ersättningsjobb? Faktum är ju att 1 000 människor i Borlänge inte får behålla sina arbeten, och likadant är det på de andra stålorterna.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Nyquist var inte nöjd med mitt svar. Jag förstår att vad han var ute efter var löften om direkta arbetsmarknadsinsatser i Domnarvets Jernverk, som nu har stora problem. Det är litet förvånande att jag från kammarens talarstol får höra detta. Under hela hösten och vintern har man ju talat om behovet av att vi nalkas de här frågorna med ett samlat grepp. Nu har vi ett samlat grepp under förberedelse. Handelsstålutredningens betänkande ligger inom kort på vårt bord, och vi börjar skönja konturerna av den framtida svenska handelsstålningens. Utan att avvakta detta kräver herr Nyquist att vi skall gå in och föregripa åtgärderna.

Jag efterlyser faktiskt litet mera konsekvens i argumenteringen. Vi måste ju ändå bestämma oss: Skall vi försöka ta ett samlat grepp när det gäller den svenska stålindustrin och utbilda ett mönster i något större sammanhang innan vi går till aktion? I så fall får vi också acceptera att handelsstålutredningen arbetar.

De permitteringar som aviserats är föremål för behandling, och själv-fallet går inte regeringen in och påverkar dessa förhandlingar. Men det skulle vara intressant att höra herr Nyquists – och även herr Hagbergs i Borlänge – värdering av de arbetsmarknadspolitiska insatser som nu

har ställts till arbetsmarknadens förfogande och som rimligtvis också måste påverka värderingen av företagens situation.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Industriministern refererar till utredningen och säger att den ena delen, som gäller svensk handelsstålindustri, är beroende av vilken utveckling denna industri kommer att genomgå under det närmaste decenniet. Det är för mig en mycket passiv attityd till vad som skall ske, och det kan man naturligtvis inte vara nöjd med.

De privata stål företagen tycks inte ha tillräckliga resurser att möta framtiden med, och de har sannolikt inte heller förmåga att få fram riskvilligt kapital. Enbart lån kan inte vara tillräckligt. Därför är det naturligtvis nödvändigt att staten på sikt engagerar sig i ökad utsträckning. Det är det som vi förhoppningsvis skall få se någonting av när handelsstålutredningens betänkande kommer. Men skall vi se på detta i tid? Handelsstålutredningen kommer, som det heter, någon gång i april.

Vidare hänvisas till stimulansåtgärder som kan komma under våren. Det är ju också ett ospecificerat datum. Men vad vi vet är att jobbarna i Domnarvet har aviserats om permitteringar i anslutning till påskhelgen. Båda dessa saker kan alltså låta vänta på sig, men de 3 500 i Domnarvet riskerar att bli permitterade. Det har betydelse i ett samhälle och på en arbetsplats där 6 000 människor är sysselsatta. Varannan industrianställd i Borlänge har alltså sin arbetsplats i verket.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Industriministern tar inte upp den fråga som jag har ställt: Hur blir det med antalet sysselsättningstillfällen inom stålindustrin? Det paket som regeringen nu har lagt fram kan väl inte ha någon som helst inverkan på dessa 1 000 arbetstillfällen som Domnarvet spar 1977 – eller på dem som spars i Degerfors, i Oxelösund eller hos NJA. Här krävs det väl andra insatser.

Jag ställer den principiella frågan: Skall företagen åläggas att ordna annan industri eller annat jobb innan man vidtar sådana här åtgärder? Industriministern kan väl ändå svara på vad som skall gälla för framtiden, när man har ålagt industrin detta ansvar. Industrin handlar ju på sitt sätt. Stora Kopparbergskoncernen som helhet skall inte tillskjuta något kapital till Domnarvets Jernverk för framtidsinvesteringar – det har dess styrelseordförande sagt. Följderna blir katastrofala, eftersom Domnarvets Jernverk inte självt har kapital. Skall då staten gå in? Koncernen i sin helhet har pengar, men stålsektorn har ingenting.

Här har vi alltså spelet med en hel kommun och med de anställda. Hur ser industriministern på de här mycket viktiga frågorna när det gäller jobben inom stålsektorn?

En huvudfråga är väl också: Skall man kräva en framsynt planering? Ingår det i industripolitiken i vårt land i fortsättningen att kräva en fram-

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

---

*Om åtgärder för att
säkra sysselsätt-
ningen inom
järn- och stål-
industrin*

*Om åtgärder för att
säkra sysselsätt-
ningen inom
järn- och stål-
industrin*

synt planering av företagen, och vilka åtgärder vidtar man i så fall mot de företag som inte har en framsynt planering?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Låt mig till herr Hagberg säga att bättre sysselsättningsplanering ju är den stora, centrala frågan för arbetsmarknaden under år som kommer. Det är av denna anledning som sysselsättningsutredningen speciellt har uppehållit sig vid kraven på att fullkomna ett planeringssystem där företag och samhälle skall samarbeta för att skapa så stabila förhållanden på arbetsmarknaden som möjligt. Med andra ord: Sysselsättningsplaneringen måste bli ett viktigt instrument för företag och samhälle på den framtida arbetsmarknaden.

Herr Nyquist talar om dem som nu riskerar permittering. Det är beklagligt att denna risk finns och vittnar om de mycket allvarliga problem som den svenska stålindustrin står inför. Regeringen har för sin del lagt fram det arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogrammet, som f. ö. var rätt mycket ambitiösare än motsvarande program som oppositionen aviserade. Det vittnar ju om regeringens bestämda vilja att ta ansvar i den här situationen. Nu är det företagets uppgift att svara upp mot samhällets offert och stöd för sysselsättningen. Nu är det facket som tillsammans med företagen får träffa sina dispositioner och förhandla om vad som är aktuellt av förändringar i produktionen och neddragningar i sysselsättningen. Innan dessa förhandlingar är slutförda kan självfallet inte regeringen vidtaga några direkta och mera riktade åtgärder.

I övrigt planerar regeringen, som jag säger i mitt svar, att återkomma med industripolitiska åtgärder som är ägnade att stärka företagens överlevandeförmåga och förmåga att upprätthålla sysselsättningen.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Det är inte bara det att produktionen kommer att minska vid Domnarvets Jernverk och att anställda riskerar att bli friställda där. Bli de det kommer naturligtvis – och där hänvisar jag till vad jag hade frågat om – utvecklingen i produktionskedjan att ha sin betydelse. Hur går det för Bergslagens egna mindre järnmalmsgruvor? Hur går det för ett 30-tal företag som arbetar mer eller mindre åt Domnarvets Jernverk?

Nu säger industriministern att det blir facket som får försöka att klara upp det här. Är det att undra på att den "skickliga arbetskraften", som det brukar heta i högtidliga sammanhang, känner oro och vägrar att acceptera permitteringar? Varför skall nödvändigtvis alltid just de anställda komma i kläm?

Det är inte bara de anställda och det är inte bara Borlänge kommun som känner oro – det gör vi i hela Dalarna och i Bergslagen. Vi kan bli hårt drabbade. Läget i våra bruks- och gruvsamhällen är oroande. Därför måste naturligtvis först och främst det kortsiktiga problemet lösas och därefter det långsiktiga. Då måste det kapital, styrka och insatser till.

---

*Om åtgärder för att
säkra sysselsätt-
ningen inom
järn- och stål-
industrin*

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Om man jobbar i stålindustrin, i Domnarvets Jernverk, och i viss utsträckning har blivit hånad för att den statliga stålindustrin, NJA, inte kunnat klara sina problem – människor känner kanske en viss skadeglädje för att företagsledningen där inte kunnat klara av sina problem – blir man också en aning beklämd för att vi har en industriminister som inte vill ta itu med och försöka klara av problemen för dem som inte får tillfälle att få jobb. Det gäller ändå 1 000 man på ett ställe som inte har chans till sysselsättning! Vi får alltså en lägre sysselsättningsnivå, inga nya jobb, och jag vill ställa en fråga till industriministern: Kommer utredningen eller regeringen att ha ambitionen att se till att 1 000 sysselsättningstillfällen kommer till i Borlänge, så att sysselsättningsnivån kan vara som förut, eller skall den nuvarande nivån bli permanent?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Vår ambition är att säkra sysselsättningen, och det står alldeles klart att vi av den anledningen är tvungna att vidareutveckla sysselsättningen i näringslivet. Även om den offentliga sektorn i det här skedet är den expansiva sektorn får vi inte förtrötts i försöken att skaffa nya sysselsättningstillfällen i näringslivet. Vi är beredda att mobilisera de resurser som erfordras för detta.

Får jag sedan säga till herr Nyquist att det inte bara är arbetskraften på den här arbetsplatsen som känner oro för järn- och stålindustrins utveckling. Oron känner vi alla, därför att det är symtom på en allvarlig företeelse i svenskt näringsliv och svensk ekonomi som vi bevittnar.

Det är också ganska klart att vi i dag befinner oss i en besvärlig situation därför att den näringspolitiska beredskapen här i landet har varit alldeles för låg och nu, när svårigheterna sköljer in över oss, är vi inte så rustade som vi skulle varit om vi hade haft en bättre näringspolitik under de år som gått.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Industriministern talar om en näringspolitisk beredskap samtidigt som han i sin doktrin säger att det är företagen som skall ha huvudansvaret för sysselsättningen. Det är i så fall företagen som har haft en mycket dålig beredskap, eftersom de hamnar i den här situationen.

Då kan frågan ställas: Med vilka medel kan man i framtiden klara de här jobben, om man godkänner företagens utveckling? Har arbetarna ingen hjälp att vänta från regeringen? Är det bara stimulanser företagen vill ha? Är det den näringspolitiska beredskapen man är ute efter?

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Jag noterar att min fråga om vad som skulle kunna göras för dem som riskerar permittering – innan handelsstålutredningen lägger fram sitt betänkande – fortfarande är obesvarad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om ökad säkerhet vid transport av giftigt gods

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Uddevalla (s) den 25 januari anmälda fråga, 1976/77:220, till herr kommunikationsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Uddevalla har frågat kommunikationsministern vilka åtgärder han är beredd att vidta för att öka säkerheten genom att föra över hanteringen av giftigt gods från landsväg till järnväg.

Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

I ett interpellationssvar den 31 januari i år framhöll jag säkerhetsfrågornas betydelse i samband med transporter och annan hantering av farligt gods. Jag redogjorde då också i korthet för det omfattande regelsystem som finns för de olika transportslagen och för det pågående arbetet med att ta fram ytterligare säkerhetsbestämmelser.

Jag vill understryka att varje transport av farligt gods, oavsett transportslaget, är förbunden med särskilda risker. Olyckshändelser kan inte helt förebyggas.

Herr Nilsson utgår i sin fråga från att järnvägstransporter är säkrare än transporter på landsväg.

Utländska undersökningar har emellertid visat att transporter av giftigt gods på väg inte är mer riskfyllda än järnvägstransporter. En amerikansk undersökning från år 1974 ger t. o. m. vid handen att vägtransporter är att föredra från säkerhetssynpunkt. Erfarenheterna här i landet ger inte heller belägg för herr Nilssons uppfattning.

I sammanhanget bör betonas bl. a. att en järnvägstransport oftast måste kombineras med en vägtransport innan godset når sin slutliga destinationsort. Den omlastning som då måste ske kan i sig utgöra ytterligare en olycksrisk.

Jag anser sålunda inte att den åtgärd som herr Nilsson förordar obetingat leder till säkrare transporter av giftigt eller annat farligt gods. Enligt min mening kan man inte på säker grund generellt hävda att det ena transportmedlet är säkrare än det andra. Hänsyn måste tas till många faktorer, t. ex. godsets beskaffenhet och mängd, transportsträckan osv. Säkerhetsarbetet bör därför, såsom nu sker, inriktas på att så långt möjligt begränsa olycksriskerna för varje enskilt transportslag.

---

*Om ökad säkerhet
vid transport av
giftigt gods*

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Tyvärr måste jag konstatera att svaret på min fråga var ganska negativt.

Man kan också konstatera att centerpartiet under valrörelsen sade att SJ skulle ges sådana resurser att bl. a. de långväga godstransporterna i större omfattning kunde gå på järnväg. De borgerliga partierna har också under förra året påpekat att fjärrtransporter av tungt gods skall gå på järnväg.

Industriministern säger att erfarenheterna här i landet inte ger belägg för att det skulle vara säkrare att frakta farligt gods på järnväg än på landsväg. Han hänvisar bl. a. till en amerikansk undersökning i denna fråga. Man kan fråga: Vilka erfarenheter är det som industriministern menar?

Det är många med mig som anser att det är helt tokigt att tunga långtradare, lastade med farliga ämnen, kör parallellt med järnvägen. Ofta är det också fråga om långväga transporter. Tyvärr kan man också konstatera att tendensen är att långväga transporter, som traditionellt gått på järnväg, i allt större utsträckning går på våra vägar. Detta gäller inte minst miljöfarligt gods.

I Bohuslän, som jag kommer ifrån, planeras en utbyggnad i Stenungsund av Sveriges största petrokemiska industri. Där kan man dagligen se stora mängder farligt gods fraktas på E 6 trots att det finns en järnväg. I Lysekil ligger Sveriges största oljeraffinaderi. Till detta raffinaderi saknas det industrispår. Alla transporter får alltså gå sjö- eller landsvägen, och detta i en landsända som betraktas som riksintresse från rekreations- och fritidssynpunkt.

Med utgångspunkt i den linje som bl. a. de borgerliga partierna drivit under framför allt valrörelsen, nämligen att man bör föra över sådana transporter till järnväg, ger mig industriministerns svar anledning till visst missnöje, med tanke på att trafiken i exempelvis de delar av landet som jag kommer ifrån – till Stenungsund, till Lysekil osv. – ökar mer och mer. Jag skulle därför, med tanke på diskussionen om oljesamarbete med Norge och diskussionen om en utbyggnad av den petrokemiska industrin, vilja fråga industriministern: På vilket sätt tar man in trafiksäkerhets- och miljöskäl i diskussionerna i samband med sådana etableringar?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Nilsson i Uddevalla försöker tolka mitt svar som ett inlägg om den allmänna trafikpolitiska inriktningen. Jag vill betona att det inte är det. Jag har personligen uppfattningen att man bör utnyttja järnvägarna för långväga godstransporter så mycket som det är möjligt. Frågan gällde emellertid risker med landsvägstransport kontra järnvägstransport. På den punkten kunde jag konstatera att det inte finns något belägg för den uppfattning som herr Nilsson i Uddevalla ger uttryck för, nämligen att riskerna med landsvägstransport skulle vara större än

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Robertsfors
kommun*

med järnvägstransport. Det är alltså inte motiverat att vidta några speciella åtgärder i detta avseende.

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! När man i sådana här sammanhang talar om riskerna måste man naturligtvis väga in de olika synpunkter som finns. Jag sade att jag kommer från en landsända som är oerhört starkt trafikerad, inte minst sommartid. Vi har, som industriministern vet, byggt ut ett oljeraffinaderi vid Brofjorden, men det saknas industrispår till den anläggningen. Detsamma gäller industrierna i Stenungsund. En mängd gods går alltså på landsvägarna, och den tendensen kommer att öka. Och det handlar naturligtvis om säkerhet. Eftersom bilismen blir alltmer omfattande kommer tillbudena också att öka i antal.

Jag noterar emellertid med tillfredsställelse att industriministern är beredd att se till att godstransporter i allt större utsträckning kommer att föras över till järnvägen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om sysselsättningsfrämjande åtgärder i Robertsfors kommun

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 13 januari anmälda interpellation, 1976/77:73, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om regeringen avser att föreslå åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Robertsfors kommun och för att kompensera det bortfall av arbetstillfällen som kommer att ske i Änåset.

Bakgrunden till herr Nilssons fråga är bl. a. en planerad nedläggning av mejeriet i Änåset. Ansvaret för fortsatt sysselsättning åt de anställda vid mejeriet vilar i första hand på arbetsgivaren. I den mån som de anställda inte genom företaget erhåller nya anställningar kommer alla de arbetsmarknadspolitiska medel vi har till förfogande att sättas in.

När det gäller åtgärder för att förstärka sysselsättningsläget inom kommunen vill jag framhålla att lokaliseringsstöd har lämnats till flera företag för utbyggnader. Kommunen har också haft en nettoinflyttning under de sex senaste åren. Efter det att herr Nilsson lämnade sin interpellation har regeringen beviljat ett företag, Götaverkens Byggaluminium, lokaliseringsstöd för en ytterligare utbyggnad som kommer att medföra en betydande sysselsättningsökning. Jag är dock medveten om att ytterligare åtgärder behövs för att stärka sysselsättningen i Robertsfors kommun. Regeringen är beredd att även fortsättningsvis vidta kraftfulla regionalpolitiska åtgärder för att stimulera en expansion av sysselsättningen i kommunen.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret. Jag vet inte om det är meningsfullt att anföra så mycket; jag tror inte att det är många saker jag kan säga som inte herr Åsling känner till.

Robertsfors, som har nämnts i min interpellation, är just i dag ett aktuellt namn efter gårdagens uppgifter om den forskning som pågår där och som kanske innebär en lösning på svåra problem för vårt land. Den här kommunen var ursprungligen två socknar, Bygdeå och Nysätra. Robertsfors med ASEA i centrum kan sägas vara huvudort i den gamla Bygdeå socken i den meningen att det är den största platsen, att den har en del industrier och bra service. Nysätra centrum var och är Ånäset. Och just i den kommunen finns det stora problem. Man ser ingen ljusning lokalt. Människor är hänvisade till pendling – de måste alltså åka långa vägar för jobb. I kommunen har jord- och skogsbruksnäringens tillbakagång också betytt mycket.

Min fråga var aktualiserad just av nedläggningen av mejeriet. Den är inte bara planerad utan beslutad och kommer att ske om ungefär ett år. Då mister 25 människor sin sysselsättning. I svaret står det att ansvaret för fortsatt sysselsättning i första hand vilar på arbetsgivaren. Norrmejerier är säkerligen ett ansvarsmedvetet företag, det tvivlar jag inte på. Men vart skall arbetsgivaren hänvisa de anställda? Inom branschen kommer det knappast att bli några nya arbetstillfällen i trakten. Man räknar med två mejerier i länet i fortsättningen, i Skellefteå och Umeå. F. n. påstås att det bara blir ett mejeri, som skall ligga i Umeå. Om arbetsgivaren skall bereda de anställda sysselsättning i samma bransch måste alltså de anställda i Ånäset flytta till länshuvudstaden och tätorten. Jag kan inte se någon annan utväg.

Vad är det då som har skett? Jo, det är detta som kallas rationalisering. Själva ordet säger att det bör gälla något förnuftigt. Det är företagsekonomiskt betingade rationaliseringsplaner som gör att arbetsgivaren i Ånäset lägger ned mejeriet.

När jag 1948 kom tillbaka till mitt hemlän fanns det många arbetsplatser av det här slaget. Nu är de mycket få, och det är alltså rationellt. Ett mejeri i norr och ett i söder, och strax bara ett enda i staden i söder. Det är alltså en ekonomisk kalkyl som gör att de två stora tätorterna och till slut bara en får fler arbetstillfällen och ännu mer människor.

Jag står mycket frågande inför den här utvecklingen. Jag lastar inte regeringen för den och inte heller företaget direkt. Att åtgärden är riktig från företagsekonomisk synpunkt kan inte vederläggas. Det finns säkerligen beräkningar och kalkyler som visar att den är ekonomiskt lönsam. Men här kommer då den andra faktorn in i bilden, nämligen samhällsekonomin. Bär det sig för samhället med en sådan här utveckling? Innebär det en vinst att flytta människor, som måste försöka sälja sina hus i en relativt glest befolkad bygd, och att bygga nya bostäder i tätorten? Hur går det ihop, och hur blir det för den bygd där befolkningen decimeras? Och hur går det ihop socialt? Ger den stora tätorten en lika

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

---

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Robertsfors
kommun*

Tisdagen den
8 februari 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Robertsfors
kommun*

god miljö och ett lika bra livsrum? Går det lika bra för dem som rycks upp med rötterna och flyttas? Hur går det för deras barn? Jag behöver inte ge svaren på dessa frågor – de ger sig själva.

Vi har sett mycket av problem på det här området. Vi har många tomma skollokaler ute i bygden och måste bygga nya i tätorten. Tål samhället detta?

Det är på detta sätt jag menar att alla poster måste med i beräkningen och att allt måste vägas in i det förlopp som sker. Staten och regeringen – de som styrt och planerat i vårt land – har i det förflutna gjort många felräkningar. Det är många misstag som gjorts. Den förra regeringen upptäckte för sent att man här fört en felaktig politik. Jag förväntar därför att vår regering i dag skall hålla en annan kurs.

När ett företag av vad slag det vara må – ett företag som bedriver en nyttig verksamhet – genom sina kalkyler finner att det måste ske en rationalisering som leder till sammanslagningar, stordrift och koncentration och därmed större vinster, så måste samhällsekonomi automatiskt komma in i bilden. Man måste räkna fram den totala verkan av det som kallas rationalisering. Det är på detta stadium av planeringen som frikostigheten från statens sida skall visa sig. Det tjänar det allmänna på. Jag menar inte att staten skall gå in och styra, men det skall finnas större möjligheter till samarbete och samverkan på detta stadium av planeringen.

Jag förmodar att herr Åsling avser att staten med de arbetsmarknadspolitiska medel han nämner i svaret skall gå in och ordna jobb eller omskolning för dem som mister sina jobb. Visst är det bra. Jag har här några aktuella siffror från mitt län. Under perioden december 1975 till december 1976 ökade antalet personer sysselsatta i arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten, halvskyddad eller skyddad sysselsättning, arkivarbete, arbetsprövning och arbetsträning med 1 360 till totalt 6 285 personer. Det är oerhört höga siffror i vårt län. Det skedde alltså under ett år en ökning med 1 360 personer. Antalet sysselsatta i beredskapsarbeten ökade under perioden med 613 och var 2 127 i december 1976. I arbetsmarknadsutbildning var 2 294 personer sysselsatta. Det innebär en ökning med 617 jämfört med siffran ett år tidigare. I halvskyddad och skyddad sysselsättning samt i arkivarbete, arbetsprövning och arbetsträning sysselsattes 1 864 personer i december 1976 – en ökning med 130.

Dessa siffror visar att det går att hjälpa människor på ett sätt som för tillfället och kanske också i längden är bra. Men det är inte den sortens hjälp som jag önskar skall växa. Bättre är att en verksamhet, som på grund av svårigheter måste göra s. k. rationaliseringar och överväga att koncentrera verksamheten till tätorter och större fabriker, får stöd i form av lån och bidrag för nybyggnader på orten. Det är bättre än en mängd åtgärder i ett senare skede. Detta gäller naturligtvis i synnerhet en verksamhet som inte innebär att man låter lagren växa. I me-

jeribranschen, som det här är fråga om, är det ju alltid varor som behövs, produkter som i vår del av landet har full avsättning.

Om man kastar en blick på Västerbottenskartan – nu är det inte så många i kammaren, så det är inte lönt att sätta upp någon karta, men jag kan göra ett försök att skissera situationen – ser man att länet har en yta på 55 429 km². Det innebär att det är väldiga avstånd. Nu skall vi alltså ha ett enda mejeri på sydostkanten i den största kommunens tätort. Det blir väldiga transporter dit av råvaran – mjölken – och sedan transporter ut över länet och i vissa fall ända upp till Luleå, där mycket av mjölken avyttras. Man kan tänka på vad det betyder i dag när det gäller drivmedelsåtgång och vad det kan betyda i en energikris. Här borde man för många år sedan ha kunnat planera på ett annat sätt, här kunde företag och staten ha gått in i ett resonemang där man tänkt också på den saken. Vad som nu har gjorts går inte att ändra på, men jag anser att företagsekonomiska synpunkter inte har vägts mot andra viktiga synpunkter, och i fortsättningen hoppas jag att sådant här inte skall upprepas.

I vårt län finns jordbruket just i samma trakt som det nu nedläggningsdrabbade mejeriet. Jag har hört slagord som Förädla råvarorna på platsen! och Decentralisera verksamheten!. Det som har skett är mycket underligt, men i dag går väl ingenting att ändra härvidlag.

När det sedan gäller interpellationssvaret, så talas det om lokaliseringsstödet, men det gäller ju inte Nysätra eller Ånäset i kommunens norra del. Jag såg senast i går kväll Götaverkens byggnader och det är mycket bra att detta har kommit; jag hoppas att det blir någonting stabilt. Men det betyder att om folk skall dit, så har de ändå långa pendlingsavstånd i de trakter det här gäller.

Även om jag hoppas att den metod som ASEA presenterade preliminärt i går, vad gäller att ta vara på kärnbränslets avfall, också kommer att betyda någonting positivt för Robertsfors, tror jag att det som framhålls i slutet av industriministerns svar verkligen måste understrykas. Kvar står att Nysätrabygden måste ha stimulans.

Vad kan man då göra? Ja, det finns några företag i trakten som har bra produkter och som kan utveckla sin sysselsättning. Ett par av dem finns i byar ett stycke från Europaväg 4, som går genom kommunen, och ett par finns på platsen. Men de måste ha nya, större och mera ändamålsenliga lokaler. Det har varit fråga om att kommunen skulle bygga industrilokaler, men det har lagts på is.

Jag hoppas att de kraftfulla åtgärder som industriministern nämner i sitt svar kan sättas in på det sättet att de tre eller fyra företag som det närmast gäller skall kunna bli kvar i trakten och utvecklas. Det är mycket viktigt att politiken i stort sett blir en annan än den gamla regeringens och att en ny förtröstan kommer in, så att det blir liksom fint och bra att starta företag igen. Jag har personligen stort förtroende för herr Åsling och för regeringen, men jag är också så pass realistisk att jag inser att det är viktigt att det här snabbt sker någonting som

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

---

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Robertsfors
kommun*

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
i Robertsfors
kommun*

gör att människorna tror på meningsfullheten i att sätta i gång och att driva företag.

Tack för svaret.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill erinra herr Nilsson i Agnäs om att Nysätra är en bygd med en nettoinflyttning av icke oväsentlig omfattning, och har haft det i sex år. Regeringen är självfallet beredd att stödja nyetablering – som jag har sagt – också i den här bygden, men vi kanske skall vara realistisk nog att erinra om att man i det läge vi nu befinner oss i måste prioritera insatser i bygder där arbetsmarknaden totalt sett är svag. I Robertsfors har man inte bara en bra arbetsmarknad med rätt många arbetstillfällen utan dessutom en växande folkmängd. Det finns kommuner i Västerbotten som sitter i en mycket sämre situation och där vi kanske måste prioritera resurserna på ett annat sätt än i fallet Nysätra.

Jag nämner detta bara därför att vi i debatter här i kammaren om näringslivsutvecklingen ändå inte får glömma att nyetableringsviljan och resurserna för nyetableringar i näringslivet är ganska begränsade och att vi får se det positivt när det finns förutsättningar för detta. Och utvecklingen i Nysätra är trots allt positiv.

Vad herr Nilsson i Agnäs säger om strukturförändringarna i näringslivet skall jag inte närmare kommentera här. Jag vill bara påminna om att det är regeringens avsikt att i sitt näringspolitiska agerande under de närmaste åren avbalansera och samordna de strukturella förändringar i näringslivet som är ofrånkomliga, och regeringen kommer därvid att ta de sociala och regionala hänsyn som herr Nilsson i Agnäs efterlyser.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar för detta tillägg till svaret, men jag vill säga att om det är så att nettoökningen av antalet människor i länet även gäller för Nysättras del, så beror detta inte på att människorna där har fått arbete inom det område där de trots allt bor eller på att några – t. ex. lärare och andra – har flyttat tillbaka dit, utan det beror på att de pendlar exempelvis sträckan Nysätra–Robertsfors.

Industriministern säger också att Robertsfors kommun befinner sig i ett ganska gynnsamt läge, men till de två kommuner som har den allra svåraste situationen när det gäller åldersfördelningen hör Robertsfors och Nordmaling – underligt nog, eftersom de ligger vid kusten och vid den stora huvudväg som går genom Sverige. Dessa kommuner har faktiskt större svårigheter när det gäller det procentuella antalet gamla än andra kommuner, och det har tidigare förekommit uppvaktningar hos regeringen då det gällt hur man skall lösa dessa problem.

Även om vi är mycket tacksamma över att vi kanske kan få en utveckling inom Robertsfors tätort och att vi har Sikeå och Götaverken inom kommunen, så betyder inte det att vi anser att dessa förhållanden helt uppväger den negativa utveckling som länge har pågått. Det är

dessutom så, att en liknande bygd har kommit i kläm mitt emellan de båda tätorterna Umeå och Skellefteå, och man måste därför vid planeringen för framtiden tänka på att motarbeta de ogynnsamma verkningarna av att stora orter växer och blir större.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Föredrogs men bordlades åter
konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:22
skatteutskottets betänkanden 1976/77:16–19
utbildningsutskottets betänkande 1976/77:10
jordbruksutskottets betänkande 1976/77:12
näringsutskottets betänkanden 1976/77:14–16

§ 17 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:91.

§ 18 Anmäldes och bordlades
Proposition
1976/77:68 om ändringar i den indirekta beskattningen

§ 19 Anmäldes och bordlades
Redogörelse
1976/77:9 Styrelsens för riksdagsbiblioteket berättelse över förvaltningen
för år 1976

§ 20 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 8 februari

1976/77:92 av herr *Eriksson* i Stockholm (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om lika lön för lika arbete oavsett ålder:

På alltför många avtalsområden existerar det ungdomslöner. Lön utgår efter vilket folkbokföringsnummer man råkat få och inte efter den arbetsinsats man gör. Branschvana och yrkeserfarenhet anses mindre viktiga än vilken ålder man uppnått. Detta är inget annat än ren och skär diskriminering av arbetarungdomen och ett led i kapitalismens förtryck av arbetarklassen i dess helhet. Ju större löneskillnader mellan arbetargrupper det finns, desto mer splittrad är arbetarklassen.

I den svenska politiska debatten har principen lika lön för lika arbete endast gjorts till en jämlikhetsfråga mellan könen. Men principen innebär att *inga* ovidkommande faktorer skall ligga till grund för lönesättning.

Nr 67

Tisdagen den
8 februari 1977

---

*Anmälan av
interpellationer*

Ovidkommande faktorer är t. ex. kön, nationalitet, ras, ålder m. m.

Ungdomslönerna finns inom LO-området, men även på andra avtalsområden. Låt oss ta två exempel som illustration.

1. Inom Fabriks är åldersgränsen 18 år. Under 18 år är det en löneuppdelning så att den som bara är 15 år tjänar mindre än den som är 16 år osv.

2. Inom kommun och landsting gäller för stora grupper åldersgränsen 21 år. De som är under 21 år får alltså mindre betalt än de som är över 21 år.

Exemplen skulle kunna mångfaldigas. Att ålder skall vara utslagsgivande faller på sin egen orimlighet. LO-kongressen ställde sig bakom principen om lika lön för lika arbete oavsett ålder och rekommenderade sina medlemsförbund att slopa åldersgränserna i de förekommande kollektivavtalen. En rörelse mot diskriminering av unga arbetare växer sig allt starkare ute på arbetsplatserna men har i praktisk handling endast fått stöd av vänsterpartiet kommunisterna. Det stödet borde kunna bredas.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Anser arbetsmarknadsministern att principen lika lön för lika arbete oavsett ålder skall vara vägledande för lönesättningen på svensk arbetsmarknad och, i så fall, avser regeringen vidta några åtgärder för att bidra till att principen förverkligas?

1976/77:93 av herr Jönsson i Malmö (s) till herr justitieministern om en utbyggnad av kammarrättsorganisationen:

Under senare år har i olika sammanhang påtalats den fara i rättssäkerhetshänseende som de stora balanserna och den långa omloppstiden i förvaltningsdomstolarna utgör. Uppmärksamheten har därvid riktats särskilt mot kammarrätterna.

Sedan förvaltningsrättsreformen trädde i kraft den 1 januari 1972 har balansen i kammarrätterna ständigt ökat. Från att vid årsskiftet 1972-1973 ha uppgått till ca 19 000 mål har antalet stigit till ca 26 800 vid årsskiftet 1976-1977. Även om ca 4 300 av de mål som balanserades till 1977 utgjordes av mål med anledning av 1975 års allmänna fastighetstaxering – till viss del seriemål – visar bilden en icke oväsentlig ökning av såväl det totala antalet mål som mål med längre omloppstid i kammarrätterna än ett år. Vid det senaste årsskiftet uppgick sistnämnda kategori av mål till drygt 9 800 eller ca 37 % av de mål som totalt balanserades.

En av orsakerna till balanssituationen i kammarrätterna är den ständigt ökade tillströmningen av mål. Under 1977 kan drygt 25 000 mål beräknas komma in till kammarrätterna. Motsvarande siffror för åren 1978-1980 bör med en genomsnittlig ökning av 9 % – en tillväxt som väl svarar mot förhållandena under de senaste åren – uppgå till lågt räknat 27 300 resp. 29 700 och 32 400.

Statsmakterna har sökt möta måltillströmningen med en successiv ut-

byggnad av kammarrättsorganisationen. Denna består f. n. av fyra kammarrätter med sammanlagt 22 avdelningar, varav 19 är ordinarie och 3 extra. För budgetåret 1977/78 har föreslagits en ytterligare avdelning. Avverkningskapaciteten hos organisationen bör mot bakgrund av förhållandena under de senaste åren kunna beräknas för 1977 till högst 26 000 mål (ca 1 130 mål per avdelning). För åren därefter torde med samma organisation endast en marginell ökning av avverkningen kunna påräknas.

I betänkandet JuU 1975/76:35 har justitieutskottet uppmärksammat den ökade måltillströmningen och den svåra balanssituationen i kammarrätterna. Utskottet har därvid uttalat att åtgärder borde vidtas utan dröjsmål för att minska balansen. Med hänsyn till den framtida måltillströmningen fann utskottet att en fortsatt utbyggnad av kammarrättsorganisationen knappast kunde undvikas. Ambitionsnivån borde enligt utskottet vara att förvaltningsrättsskipningen svarade mot allmänhetens krav på snabbhet, säkerhet och billighet. I syfte att bringa ned målbalansen i kammarrätterna och att uppnå den angivna målsättningen förordade utskottet att regeringen utarbetade en plan för den fortsatta utbyggnaden av kammarrättsorganisationen. Därvid skulle särskild uppmärksamhet ägnas åt behovet och lämpligheten av att inrätta ytterligare en kammarrätt i södra Sverige. Planen borde enligt utskottet grundas på föreliggande statistiskt material och en prognos om den framtida måltillströmningen. Planen skulle redovisas för riksdagen utan onödigt dröjsmål. Genom riksdagens skrivelse den 7 maj 1976 fick regeringen del av denna hemställan.

I budgetpropositionen 1977 föreslås en utbyggnad av kammarrättsorganisationen med *en avdelning*. Någon ytterligare utbyggnad är enligt justitieministern inte aktuell "för de närmaste åren". Förslaget grundar sig på en målsättning att balansen i kammarrätterna skall ha bringats ned till godtagbar nivå innan målen med anledning av 1980 års fastighetstaxering kan börja avgöras i dessa domstolar. Vad som avses med uttrycket godtagbar nivå anges inte i propositionen. Inte heller redovisas någon långsiktig utbyggnadsplan i enlighet med vad riksdagen förordat. Likväl avser justitieministerns uttalande inte enbart budgetåret utan en längre tidsperiod.

Enligt mitt förmenande kan den föreslagna organisationen inte väntas leda till någon nämnvärd minskning i kammarrätternas balans. Tvärtom finns med en så begränsad utbyggnad påtaglig risk för en ytterligare försämring av balanssituationen under de närmaste åren. Detta förhållande är oacceptabelt.

En rimlig målsättning är att balansen i kammarrätterna minskas med två tredjedelar till 1980. För att uppnå detta mål krävs en fortsatt utbyggnad av organisationen med *minst tre avdelningar*. Av såväl domstolsadministrativa som personalpolitiska skäl bör utbyggnadsbehovet tillgodoses genom att en femte kammarrätt inrättas i riket. Denna bör ha kansliort i södra Sverige.

Mot bakgrund av vad jag sålunda anfört vill jag till herr justitiemi-

nistern ställa följande frågor:

Vad anser justitieministern vara godtagbar nivå i fråga om antalet balanserade mål i kammarrätterna?

Vilka åtgärder avser justitieministern att vidta för att nedbringa balansen i kammarrätterna till denna nivå och få till stånd en rättsskipning som svarar mot allmänhetens krav på snabbhet, rättssäkerhet och billighet?

Vilka åtgärder har justitieministern vidtagit med anledning av riksdagens hemställan om en redovisning utan onödigt dröjsmål av en plan för den fortsatta utbyggnaden av kammarrättsorganisationen i bl. a. södra Sverige?

1976/77:94 av herr *Söderqvist* (vpk) till herr justitieministern om värvningen av soldater till Rhodesia:

Sedan i höstas sprids värvningspropaganda för den rhodesiska armén på svenska förband genom den nazistiska organisationen Nordiska rikspartiets soldattidning *Framåt Marsch*. Värvningsverksamhet för den rhodesiska armén i form av annonser i svensk press fortgår också ostört.

Det är enligt brottsbalken, kap. 19:12 (lag 1974, nr 565) förbjudet att bedriva värvningsverksamhet i Sverige. Sverige har också anslutit sig till FN-sanktionerna mot Rhodesia.

Zambias utrikesminister uppmanade i början av januari i år bl. a. Sverige att stoppa flödet av legosoldater till Rhodesia. Representanter för befrielse rörelsen ZANU (Zimbabwe African National Union) har vid flera tillfällen i svensk press fört fram anklagelser om att det finns svenskar i Rhodesia.

Zimbabwekommittén i Göteborg, som arbetar för stöd till ZANU, har genom JK- och JO-anmälningar påtalat dessa förhållanden och även underrättat justitieministern.

Mot bakgrund av dessa fakta vill jag fråga herr justitieministern:

1. Anser justitieministern att den här beskrivna verksamheten är förenlig med svensk lagstiftning?
2. Om så inte är fallet, vilka åtgärder tänker justitieministern vidta för att stoppa verksamheten?

§ 21 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 8 februari

1976/77:243 av herr *Hellström* (s) till herr arbetsmarknadsministern om utbildningen av bussförare:

I december 1976 uppvaktade Svenska lokaltrafikföreningen, Svenska

kommunförbundet och Svenska kommunalarbetsförbundet arbetsmarknadsstyrelsen med krav på en kraftig utökning av bristyrkesutbildningen av bussförare. Bristen på bussförare är mycket stor, främst i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö men även i andra orter och bidrar till att kollektivtrafiken urholkas och försämras. En ökning av bristyrkesutbildningen med mellan 1 300 och 1 500 utbildningsplatser, dvs. till en total utbildningskapacitet av ca 2 000 utbildningsplatser, skulle vara nödvändig för att häva den svåra bristen. Svenska lokaltrafikförbundets medlemsföretag har förklarat sig beredda att medverka till att lösa problem i form av flaskhalsar i utbildningen som kan uppkomma vid en snabb ökning av denna – det gäller t. ex. tillgången på bussar, undervisningslokaler och instruktörer.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att utbildningen av bussförare inom arbetsmarknadsutbildningen kan utökas så att full behovstäckning nås, dvs. en kapacitet av ca 2 000 utbildningsplatser per år?

1976/77:244 av herr *Strömberg* i Vretstorp (s) till herr industriministern om åtgärder för att främja sysselsättningen vid Degerfors Järnverk:

Uddeholms AB har aviserat att ca 300 anställda vid Degerfors Järnverk måste friställas. Detta är en fortsättning av den personalinskränkning som skett vid Degerfors Järnverk de senaste åren.

För att klara en fortsatt drift vid Degerfors Järnverk har Uddeholms AB ansökt om statligt lokaliseringsslån för byggande av en bethusanläggning för tillverkning av rostfri plåt.

Skulle denna utbyggnad ej komma till stånd kommer detta att innebära att ytterligare personalinskränkningar på omkring 400 anställda måste göras.

Med anledning av det anförda vill jag till herr industriministern ställa följande fråga:

Är industriministern beredd att tillstyrka Uddeholms AB:s framställan om lokaliseringsslån, så att sysselsättningen vid Degerfors Järnverk inte kommer att minska mer än vad som nu aviserats?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 17.13.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert